

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Jussi Koiranen

Vapaaehtoistyö Suomessa ja Yhdysvalloissa

Laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö
Taloustieteen pro gradu -tutkielma
Taloustieteen maisteriohjelma

Vaasa 2022

VAASAN YLIOPISTO
Laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö

Tekijä:	Jussi Koiranen
Tutkielman nimi:	Vapaaehtoistyö Suomessa ja Yhdysvalloissa [Subject]
Tutkinto:	Kauppatieteiden maisteri
Oppiaine:	Taloustiede
Työn ohjaaja:	Petri Kuosmanen
Valmistumisvuosi:	2022
Sivumäärä:	69

TIIVISTELMÄ:

Tämä työ käsittelee vapaaehtoistyö Suomessa ja Yhdysvalloissa. Vapaaehtoistyön määrästä on tehty kvantitatiivista vertailua ja syitä on pyritty ymmärtämään tekemällä kvalitatiivista vertailua.

Vapaaehtoistyö on kansainvälisestikin tunnustettu merkittävänä sosiaalisena ja taloudellisena ilmiönä ja Yhdistyneet Kansakunnatkin on kiinnittänyt siihen erityishuomiota. Vapaaehtoistyö voidaan pitää myös merkittävä osana suomalaista kulttuuria ja yhteiskuntaa. Vapaaehtoistyötä ja yhteiskunnallista osallistumista pidetään yhtä lailla arvossa Yhdysvalloissa. Yhdistyneet Kansakunnat on myös kannustanut valtioita tilastoimaan ja mittaamaan vapaaehtoistyötä. Suomessa ja Yhdysvalloissa tehdään maailmanlaajuisesti vertaillen runsaasti vapaaehtoistyötä. Tässä työssä on otettu tarkastelun kohteeksi vapaaehtoistyön Suomessa ja Yhdysvalloissa tilastojen valossa.

Työn teoriaosuudessa käsitellään vapaaehtoistyölle läheisiä termejä: kolmatta sektoria, yhdistystä sekä työtä ja palkkatyötä. Lisäksi tarkastellaan vapaaehtoistyötä työn muotona ja sen teki-jälleen tarjoamia aineettomia hyötyjä taloustieteen konseptien kautta ja vertaillaan vapaaehtoistyötä suhteessa palkkatyön hyötyihin ja tehdään katsaus verottajan tulkintoihin vapaaehtoistyöstä. Vapaaehtoistyölle ei ole helppo piirtää tarkkoja rajoja, mutta vaikuttaa, että vapaaehtoistyötä määrittää mm. pyyteetön tekeminen muiden kuin oman välittömän lähipiirin hyväksi. Pyyteettömyys nousee myös keskeisenä tekijänä suomalaisen verottajan tulkintessa vapaaehtoistyön verovaikutuksia ja voidaan loogisesti ajatella pyyteettömyyden voimistavan vapaaehtoistyössä koettuja tunteita ja tekemisen merkityksellisyyttä.

Empiriaosuus muodostaa kolmesta aineistosta, ”American Time Use Survey 2017”, ”Vapaa-ajan osallistuminen 2017” ja ”Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa 2018”, ja niiden analyysistä. Olen yhdistellyt tietoa suomalaisista aineistoista saadakseni niistä vertailukelpoista Yhdysvaltain aineiston kanssa. Osana analyysia pohditaan hyvinvointivaltion, uskonnollisuuden ja vapaaehtoistyön arvostuksen vaikutusta. Lisäksi on pohdittu tulosten luotettavuutta ja jatkotutkimusaiheita.

Vapaaehtoistyön tekemistä vertailemalla on selvää, että Yhdysvalloissa tehdään enemmän vapaaehtoistyötä. Yhdysvalloissa tehdään myös enemmän vapaaehtoistyötä uskonnollisten yhteisöjen hyväksi tai kautta. Vaikuttaa siltä, että uskonnollisissa yhteisöissä tapahtuva runsaampi vapaaehtoistyö selittää vapaaehtoistyön suurempaa suosiota Yhdysvalloissa. Suhdetta on kuitenkin vaikeampi arvioida tilastoinnin eroista johtuen. Vapaaehtoistyön arvostus varsinkin koulutuksen alalla Ilmeinen tulos vertailusta on lisäksi, että YK:n suosituksista ja pyrkimyksistä huolimatta tilastointi ei ole vertailukelpoista.

AVAINSANAT: Finto: kolmas sektori, työ, vapaaehtoistyö, järjestöt, yhdistykset, altruismi, hyvinvointivaltio, hyöty

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Teoria ja termien määrittely	8
2.1	Kolmas sektori ja yhteiskunnan sektorijako	8
2.2	Järjestö vai yhdistys?	12
2.3	Työ ja palkkatyö	13
3	Vapaaehtoistyö työn muotona	17
3.1	Hyötyteoria	24
3.2	Vaihtoehtoiskustannus	26
3.3	Rajahyöty	27
3.4	Ulkoisvaikutukset	28
3.5	Verottaja ja vapaaehtoistyöntekijä	29
3.6	Vapaaehtoistyö taloudellisena ilmiönä	31
4	Aineistot	34
4.1	Yhdysvallat: American Time Use Survey	36
4.2	Suomi: Vapaa-ajan osallistuminen	37
4.3	Suomi: Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa	38
5	Analyysi	41
5.1	Hyvinvointivaltion vaikutus vapaaehtoistyöhön	43
5.2	Uskonnollisuus ja vapaaehtoistyö	47
5.3	Vapaaehtoistyön arvostus	48
5.4	Luotettavuus	49
5.5	Jatkotutkimusaiheita tai -kysymyksiä	52
6	Johtopäätökset	57
	Lähteet	60
	Liitteet	69
	Liite 1. Bureau of Labor Statistics Data ATUS 2017	69

Kuvat

Kuva 1 : Kuvakaappaus vapaaehtoistyön määritelmästä ILO:n (ILO 2011) manuaalista . 18

Taulukot

Taulukko 1: Organisaatioiden luokittelu. Lähde: Vuokko 2009 11

Taulukko 2: Eri toimialoilla tehty vapaaehtoistytunnit, Lähde: Kansalaisareena 2018 39

Taulukko 3: Vapaaehtoistyö Yhdysvallat vs. Suomi. Lähde: Liite 1, Suomen virallinen tilasto, Kansalaisareen 2018 42

Lyhenteet

YK – Yhdistyneet Kansakunnat

ILO – Kansainvälinen työjärjestö (engl. International Labour Organization, ILO)

BLS – United States Bureau of Labor Statistics

ATUS – American Time Use Survey

VAO – Vapaa-ajan osallistuminen

NCCS – National Center for Charitable Statistics

1 Johdanto

Vapaaehtoistyö on merkittävä tapa järjestää ja toteuttaa ihmisille tärkeitä asioita yhteiskunnassa. Suomi ja Yhdysvallat ovat perinteisesti olleet vapaaehtoisuuden kärkimaita. (Möttönen ja Niemelä 2005 s. 64). Esimerkiksi iso osa urheilusta ja liikunnasta varsinkin joukkuelajeista nojaa yksittäisten ihmisten yhteen hiileen puhaltamiseen ja vapaaehtoiseen tekemiseen: osa näistä porukoista pyörii täysin epävirallisesti, mutta osa taas tapahtuu yhdistysmuotoisesti, joka helpottaa asiointia ja yhteistyötä julkishallinnon sekä yritysten kanssa. Sosiaali- ja terveysalan vertaistukiryhmät ovat olleet monen mielenterveydelle yhtä tärkeitä tai joskus jopa tärkeämpiä kuin lääketieteellinen hoito. Monet kulttuuritapahtumat ja tilaisuudet eivät olisi mahdollisia ilman vapaaehtoisten työpanosta. Niin Yhdysvalloissa kuin Suomessakin vapaaehtoistyöllä on tärkeä rooli kaikkein heikoimassa asemassa olevien avustamisessa, esim. ruuanjakelun ja soppakeittiöiden kautta. Vapaaehtoistyö valikoitui aiheeksi myös henkilökohtaisen kiinnostuksen takia. Vapaaehtoistyö on tarjonnut minulle paljon: mielekästä tekemistä, erikoisia kokemuksia, hienoja kohtaamisia, ystävyksiä, oppia ja monipuolista työkokemusta. Omien positiivisten kokemusten valossa on erikoista, että vapaaehtoistyötä ei Suomessa ole taloustieteellisestä näkökulmasta juurikaan tarkasteltu, joskin valtiotieteellistä ja sosiologista tutkimusta aiheesta on tehty jonkin verran. Lisäksi kumpikin maa tilastoi vapaaehtoistyötä. Näistä syistä päädyin tässä tutkielmassa tarkastelemaan vapaaehtoistyön tekemistä Suomessa ja Yhdysvalloissa.

Suomea on sanottu mm. yhdistysten luvatuksi maaksi (Demokraatti.fi) (Karreinen ja muut 2017 s. 5) ja tuhansien yhdistysten maaksi (Kauppalehti.fi). Ulkoministeriö jopa mainostaa Suomea yhdistysten luvatuksi maaksi Suomea markkinoivalla This is Finland sivustolla. Vapaaehtoistyön ei ole välttämätöntä tapahtua yhdistyksessä, mutta Suomessa yhdistysten ja vapaaehtoistyön suhde on vahva. Samoin Yhdysvalloissa tilastoinnissa painotetaan jonkin organisaation kautta tehtävää vapaaehtoistyötä (BLS 2017). Karreisen ja muiden (2017 s. 5) mukaan useampi kuin joka kolmas suomalainen on osallistunut vapaaehtoistoimintaan, minkä lisäksi on suuri määrä heitä, jotka eivät ole osallistuneet, mutta voisivat pyydettyäessä osallistua vapaaehtoistyöhön. Vapaaehtoistyön

arvoa tutkinut Laasanen (Laasanen 2011) sanoo vapaaehtoistyöllä olevan merkittävä rooli suomalaiselle järjestötoiminnalle. Vapaaehtoistyötä ehkä ajatellaan jonain ylimääräisenä ja läheisempänä vapaa-ajalle, joten sen arvoa ja merkitystä ei ole taloudellisesti juurikaan ajateltu.

YK:n 1995 Kööpenhaminan konferenssissa, World Summit for Social Development, halettiin ymmärtää työtä ja sen yhteydessä kannustettiin hallituksia tunnistamaan sosiaalisesti hyödyllinen vapaaehtoisuus. Vuonna 2002 YK:n 56. yleiskokous päätöslauselmaansa suosittelee vapaaehtoistyön tukemista sekä selvittämään vapaaehtoistyön taloudellista arvoa, jotta sen vaikutus yhteiskunnille saadaan näkyväksi. Tämän tueksi YK:n alainen ILO laati vuonna 2011 käsikirjan vapaaehtoistyön mittaamiseen. Vapaaehtoistyön merkitys ja näkyväksi tekemisen tarpeellisuus on siis huomioitu kansainväliselläkin tasolla.

Tutkielmani sisältää kirjallisuuskatsauksen vapaaehtoistyöhön, jossa tarkastelen ensin yhteiskunnan sektorijakoa, järjestö ja yhdistys termejä sekä työtä ja vapaaehtoistyötä, lopuksi tarkastelen vapaaehtoistyötä vielä hyötyteorian, vaihtoehtokustannuksen ja rajahyödyn käsitteiden kautta. Kirjallisuus on pääsääntöisesti suomalaista ja hyödyntämisen lähteissä on pääsääntöisesti tarkasteltu Suomea tai Pohjoismaita. Tarkastelen kirjallisuuden avulla käsitteitä, jotka ovat läheisiä vapaaehtoistyölle, aloittaen kolmannelta sektorista ja yhteiskunnan sektorijaosta, sitten sanoja järjestö ja yhdistys, sekä vapaaehtoistyön yläkäsitettä työ ja sen yleistä alalajia, palkkatyötä. Sitten tutustun vapaaehtoistyöhön yhtenä työn muotona sekä sen ominaispiirteisiin ja tarkastelen vapaaehtoistyötä taloudellisena ilmiönä hyötyteorian, vaihtoehtokustannuksen, rajahyödyn sekä ulkoisvaikutusten konseptien avulla ja lopuksi teen katsauksen vapaaehtoistyön tekijän verotukseen Suomessa. Tutkielmassa ei kuitenkaan tarkastella vapaaehtoistyön teettäjien verotusta.

Tämän teoriaosuuden jälkeen perehdyn kolmeen aineistoon, yhdysvaltalaiseen ”American Time Use Survey 2017” sekä suomalaisiin ”Vapaa-ajan osallistuminen 2017”

ja ”Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa 2018”. Tutustun tutkielmassa ensin kummankin maan keräämään ja tuottamaan tilastotietoon ja vertailen näitä tilastoja. Sitten analysoin maissa tapahtuvaa vapaaehtoistyötä tilastollisesti ja täydennän analyysia ottamalla näkökulmiksi hyvinvointivaltion, uskonnollisuuden ja arvostuksen vaikutuksen. Lopuksi esitän havainnoista yhteenvedon ja omat johtopäätökseni.

2 Teoria ja termien määrittely

Kansantaloustiede on Lindholmin ja Kettusen (2016 s. 11) mukaan positivisten tiede, millä he tarkoittavat, että kansantaloustiede pyrkii kuvaamaan asioita sekä vaihtoehtoja seurauksia arvottamatta. Kansantaloustiede tutkii niukkuutta ja rajallisten tuotannontekijöiden jakamista (Lindholm ja Kettunen 2009 s. 10) (Lindholm ja Kettunen 2016 s. 11) (Gillespie 2011 s 4–6). Lindholmin ja Kettusen (2009 s. 10) mukaan mikrotaloustiede tutkii nimenomaan kuluttajaa ja Gillespien (2011 s. 3–4) mukaan yksi tapa tarkastella niukkuutta on tutkia ajankäyttöä. Taloudellisia hyödykkeitä ovat työvoima ja osaaminen (Lindholm ja Kettunen 2009 s. 11). Yksi tärkeimpiä mikrotalouden kysymyksiä on mitä hyödykkeitä tuotetaan (Lindholm ja Kettunen 2009 s. 15). Tämän kysymyksen voi kääntää myös yksilötasolle ja pohtia miten aikaa käytetään. Valintoja rajaa niukkuus, tuotannontekijöitä käytetään rajattomien tarpeiden tyydyttämiseen (Lindholm ja Kettunen 2009 s. 22). Kolmannen sektorin tapauksessa tämä voi vaikkapa tarkastelua, miten ihmiset jaksavat aikaansa, joka on tuotannontekijä, vapaaehtoistyön, palkkatyön ja muiden ajanvietteiden kanssa.

Hyödykkeillä ja niiden tuotannolla on ulkoisvaikutuksia, jotka voivat olla negatiivisia tai positiivisia (Lindholm ja Kettunen 2009 s. 25–26). Samalla tavoin ajankäytöllä on ulkoisvaikutuksia, negatiivisia ja positiivisia. Lindholmin ja Kettusen mukaan esimerkiksi koulutus hyödyttää yksilöä ja yhteiskuntaa, eli sillä on positiivisia ulkoisvaikutuksia (2009 s. 26). Voidaan intuitiivisesti ajatella, että vapaaehtoistyö hyödyttää samalla tavoin yksilöä ja yhteiskuntaa. Myöhemmin vapaaehtoistoiminnan määritelmän kohdalla tuodaan esiin myös näkemys, että vapaaehtoistyöllä voi olla myös negatiivisia vaikutuksia.

2.1 Kolmas sektori ja yhteiskunnan sektorijako

Kolmannesta sektorista puhuttaessa viitataan usein yhdistyskenttään tai vapaaehtois-sektoriin ja sillä on monia nimiä, aatteellinen sektori, kansalaisyhteiskunta, vapaaehtois-sektori, riippumaton sektori ja hyväntekeväisyyssektori (1998 s. 22–34). Helanderin

mukaan (1998 s. 28) yksi tapa määritellä kolmas sektori on sijoittaa se yhteisöjen, valtion ja markkinoiden väliin, jolloin se on jotain julkisen ja yksityisen, voittoa tavoittelevan ja tavoittelemattoman sekä virallisen ja epävirallisen välimaastossa. Helanderin (1998 s. 29) esittelemä toinen tapa määritellä sektorit ovat tarkastella niitä suhdetyyppien, välineiden, yhteistyömuotojen sekä moraalin kautta. Tällöin koostuu molemminpuolisuudesta, sosiaalista verkoista, itsekantavista prosesseista ja keskinäisyydestä (Helander 1998 s. 29).

Helander (1998 s. 10) kirjoitti yli 20 vuotta sitten, että kolmannen sektorin käsitteistö ja luokittelun ongelmat ovat kansainvälisestä tutkimusyhteistyöstä huolimatta pysyneet eriytyneinä ja hankalasti lähestyttävänä. Hän (Helander 1998 s. 10) varoitti että kolmannen sektorin tutkijoilla ja tutkimustiedon käyttäjillä on useissa tapauksissa suhteellisen varma käsitys, siitä mitä tutkivat, mutta pinnan raaputtaminen paljastaa, että tietoperusta eikä kieli ole yhteisiä kuin vähäisiltä osin. Helanderin (1998 s. 11) mukaan näkökulmasta riippuen voidaan katsoa, että kolmannesta sektorista on käyty keskustelua 1970-luvun alkupuolelta, jo vähintäänkin pari vuosisataa tai hyvin laajasti tulkiten niin, että kyseessä on ikivanha ilmiö. Helander (1998 s. 11) kirjoittaa, että jos tarkastellaan ilmiötä ennen kaikkea yhteiskunnan taloudellisesti ja oikeudellisesti määräytyvänä erityislohkona niin tällainen tarkastelu ja keskustelu on käynnistynyt 1970-luvun alkupuolella. Syynä tähän ajankohtaan ja keskustelun viriämiseen Helander tunnistaa (1998 s. 11) länsimaisten yhteiskuntien rakenteelliset ja ideologiset muutokset, erityisesti pohdinta hyvinvointivaltion olemuksesta ja kehittämisestä.

Helander (1998 s. 11) tunnisti joukon tekijöitä tai ilmiöitä, jotka ovat mahdollistaneet, jopa edellyttäneet kolmannen sektorin kasvua, vapaa-ajan lisääntyminen, automaatio, joka on vähentänyt fyysisesti kuormittavaa työtä, samoin työn väheneminen ja uhka työn loppumisesta, samoin kuin väestön ikääntyminen ja keskimääräisen elin-iän piteneminen, kommunikaatiovälineiden kehitys sekä koulutustason nousu, vaikkakaan Helanderin (1998 s. 11) mukaan koulutuksen kohdalla mekanismeja ei voida selkeästi osoittaa. Samoin Helanderin mukaan toisaalta elintason nousu yhdistettynä kasvaneeseen vapaa-

aikaan sekä toisaalta julkisen sektorin säästöt ovat ruokkineet kolmannen sektorin kasvua. Helanderin (1998 s. 13) mukaan kolmannesta sektorista käytävää keskustelua käydäänkin usein hyvinvointivaltion kriisin/kriisien näkökulmasta ja tällöin toivotaan tai haetaan kolmannesta sektorista mahdollista pelastajaa hyvinvointivaltion pelastamiseksi tai korvaajaksi. Helanderin (1998 s. 12) mukaan painetta kolmannen sektorin vahvistamiselle löytyykin niin oikeistoista kuin vasemmistostakin, ensimmäisen toivoessa julkisen sektorin pienennystä ja jälkimmäisen havitellessa sen täydentämistä/tukemista.

Helanderin (1998 s. 22–23) mukaan yhteiskunnan jako kahteen tuli ajankohtaiseksi keskiajalla, kun oli tarpeen erotella yksityinen ja julkinen, valtion yleisten asioiden hoito ja ihmisten henkilökohtaisten asioiden toiminnasta. Helander (1998 s. 23) nostaa useita esimerkkejä, joissa kolmas sektori onkin määritelty joko osaksi yksityistä sektoria ja markkinoita sekä esimerkkejä, joissa sen on määritelty olevan osa julkista sektoria ja yhteisten ja yleisten asioiden hoitoa henkilökohtaisen sijaan. Helanderin (1998 s. 23–24) mukaan ensimmäisestä ja toisesta sektorista puhutaan usein ”valtiona” tai ”julkishallintona” ja ”markkinoina”, eikä ensimmäisenä tai toisena sektorina. Jos kolmas sektori onkin epämääräinen, niin Helander (1998 s. 24–25) toteaa, etteivät ensimmäinen ja toinen sektorikaan ole niin selvärajaisia kuin voisi äkkiseltään ajatella. Helander (1998 s. 26) kertoo, että kolmas sektori alun perin onkin kehitetty terminä tällaisille ongelmallisille toimintamuodoille tai toiminnoille, se on ollut jonkinlainen jäännöskategoria tai harmaa vyöhyke ja yhdistysten palveluksessa työskentelevät onkin mielletty yksityisellä sektorilla työskenteleviksi. Eskolan ja Kurjen (2001 s. 11) teoksessa kolmas sektori on nimenomaan voittoa tavoittelevan yritystoiminnan ja julkisen vallan ylläpitämisen toiminnan väliin jäävä sektori, jossa tehdään niin vapaaehtoistyötä kuin palkkatyötäkin. Pirjo Vuokko (2009 s. 10, 15–17) taas määrittelee yhdistykset yksityiseen sektoriin kuuluviksi voittoa tavoittelemattomiksi organisaatioiksi, mutta myös kolmanteen sektoriin, jossa järjestöt ja yhdistykset eivät tavoittele voittoa ja ajatteluaan hän avaa nelikentällä, jossa on julkista ja yksityistä sekä voittoa tavoittelevaa ja voittoa tavoittelematonta. Briitta Koskiahon (Eskola 2001 s. 15–17) mukaan vapaaehtoistyön käsitteen yhteydessä tarkasteltaviksi käsitteiksi nousevat kolmas sektori, kansalaisyhteiskunta ja vapaaehtoistoiminta.

	Voittoa tavoittelevat organisaatiot	Ei voittoa tavoittelevat organisaatiot
Yksityinen sektori	Yritykset	Järjestöt, yhdistykset, kolmas sektori
Julkinen sektori	Kuntien ja valtion liikelaitokset	Kunnat ja valtion organisaatiot

Taulukko 1: Organisaatioiden luokittelu. Lähde: Vuokko 2009

Kolmannen sektorin rinnalle on tunnistettu myös muita sektoreita. Helanderin (1998 s. 25) mukaan neljäs sektori on varsin yleinen määritelmä ja sillä on pyritty antamaan arvoa kotitalouksille ja lähiyhteisöille ja niissä tapahtuvalle vastikkeettomalle hoivatyölle. Tanskanen ja muut (2020 s. 15) jakavat yhteiskunnan neljään 1) sektoriin yksityiseen ja 2) julkiseen, sekä 3) kansalaisyhteiskuntaan ja 4) perheeseen ja muihin sosiaaliin suhteisiin. Heidän mukaansa (Tanskanen ja muut 2020 s. 15) kansalaisyhteiskunta käsittää kansalaisjärjestöt, vapaaehtoistyön ja hyväntekeväisyyden. Pohjoismaisen ministerineuvoston (2020) analyysissä myös katsotaan, että kansalaisyhteiskunta muodostuu kansalaisten osallistumisesta järjestöihin ja yhdistyksiin. Helander tunnistaa, että rajankäynti kotitalouksien sekä epävirallisten verkostojen ja järjestösektorin välillä on niin ikään haastava. Riane Eisler (2007) jakoi talouden kuuteen sektoriin, jossa hän aiempien neljän lisäksi tunnistaa ja erottaa omakseen myös harmaan talouden eli rikollisen sektorin sekä luonnon, joka omana sektorinaan ihmisestä riippumatta tuottaa happea, puhdasta vettä ja elollisia olentoja. Helanderin teos (1998) kolmannesta sektorista tuo ilmi, että sektorijakotapoja on olemassa lukuisia.

Erityisesti Skandinavian maissa vapaaehtoinen sektori on muodostunut synonyymien kaltaiseksi kolmannelle sektorille (Helander 1998 s. 37). Eskola ja Kurki käyttävät kolmatta sektoria ja vapaaehtoistyötä käytännössä synonyymeina toisilleen (2001 s.7–11). Vapaaehtoisuus tällöin viittaa ennen kaikkea toiminnan vapaaehtoista luonnetta, sitä ei tehdä vaihdon osana tai julkisen vallan käyttönä (Helander 1998 s. 37). Se ei siis sinällään ota kantaa toiminnan järjestäytymiseen eikä siten edellytä, että sektorin toiminta olisi puhtaasti vapaaehtoistyötä (Helander 1998 s. 37). Tällöin näkökulma on myös enemmän palvelun antajassa/tuottajassa kuin vastaanottajassa (Helander 1998 s. 37). Juuri sen

vapaaehtoisen luonteen takia, siihen yleensä lasketaan vain aatteelliset ja ei-pakolliset organisaatiot (1998 s. 37), täten vaikkapa elinkeino- tai ammattijärjestöt sekä esimerkiksi pakkojäsenyyteen perustuvat ylioppilaskunnat on poissuljettu.

Järjestöt ovat olleet kiinteä osa myös kansalaisyhteiskuntaa, johon Möttösen ja Niemelän (2005 s. 13) liittyy kiinteästi ajatus yhdistyksistä joihin ihmiset vapaaehtoisesti koontuvat puolustamaan näkemystään tarvittaessa valtiotakin vastaan. Möttösen ja Niemelän (2005 s. 24) mukaan järjestön perustaminen voi olla epäluottamuksen ilmaus poliittiselle prosessille ja julkishallinnolle, tällä tavoin järjestöt lisäävät kanavia, joissa kansalainen saa äänensä yhteiskunnassa kuuluviin. Möttösen ja Niemelän mielestä (2005 s.28) kansalaisyhteiskunnallinen toiminta on 1) valtiosta ja valtioista vapaata, 2) vapaaehtoista ja 3) ei pyri tuottamaan voittoa. Möttönen ja Niemelä (2005 s.28) liittävät kansaisyhteiskunnan ja järjestöt kiinteästi yhteen toteamalla, että ”Kansalaisyhteiskunnan institutionaalinen ydin pohjoismaissa on yhdistys (järjestö).” Möttönen ja Niemelä (2005 s. 57) sanovat järjestön kertovan ongelmasta tai toimintatarpeesta. Järjestön tarkoitus voi olla tuoda ongelma näkyviin ja hakea julkishallinnolta siihen ratkaisua tai se voi itse tarjota ratkaisua tai toimintaa, joka vastaa tarpeeseen (Möttönen 2005 s. 57–59).

2.2 Järjestö vai yhdistys?

Yhdistys on yksi tapa muodostaa laillinen yhteisö. Yhdistyslain (503/1989) mukaisesti yhdistyksen voi perustaa ”aatteellisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten”. Lain (503/1989) ensimmäisen luvun toisessa pykälässä myös kerrotaan, että yhdistysten on tarkoitus olla voittoa tavoittelemattomia tai muuten pääasiassa taloudelliseen toimintaan keskittyviä. Yhdistystä ei voi perustaa yksin, vaan se vähintään kolmen samanmielisen henkilöä perustajiksi, jotka perustamiskirjan myötä tulevat myös yhdistyksen ensimmäisiksi jäseniksi. Voittoa tavoittelemattoman yrityksen taas voi perustaa vaikkapa osuuskuntamuotoisesti (Lindholm ja muut 2010 s. 42).

Suomalaisen asiasanasto- ja ontologiapalvelu Finto tunnistaa yleisen ontologian puolella termin ”järjestö” ja metatietosanaston puolella termin ”yhdistys (rekisteröity)”. Finton (Finto 2022 D) mukaan termiä järjestö käytetään yleiskäsitteenä ja metatietosanaston (Finto 2022 A) mukaan kansainvälisistä järjestöistä sekä sellaisista kotimaisista yhdistyksistä, jotka eivät ole rekisteröityjä yhdistyksiä, julkisoikeudellisia yhdistyksiä, puolueita, uskonnollisia yhdyskuntia tai säätiöitä. Finton (Finto 2022 C) mukaan rekisteröidyt yhdistykset ovat rekisteröityjä yhdistyksiä, jotka noudattavat yhdistyslakia. Suomen laki ja Finton metatietosanasto (Finto 2022 B) tuntee myös termin julkisoikeudelliset yhdistykset. Nämä ovat yhdistyksiä, joista määrätään jollain omalla lailla tai erityisellä asetuksella ja siten niillä on hiukan erilaiset säännöt. Tällaisia julkisoikeudellisia yhteisöjä ovat esimerkiksi Suomen Punainen Risti, ylioppilaskunnat sekä Suomen Asianajajaliitto.

Monissa lähteissä viitataan puhumalla molemmista mainitsemalla yhdistykset ja järjestöt yhdessä, toisissa taas käytetään jompaakumpaa tai molempia sekaisin ja toistensa synonyymeina. Myös Finton mukaan yleisessä ontologiassa toimivat toisilleen läheisinä termeinä yhdistyksen ollessa ohjaustermi järjestölle (Finto 2022 D). Tästä johtuen käytän itsekin tutkielmassa termejä toistensa synonyymeina.

2.3 Työ ja palkkatyö

Taloustieteessä työhön tai työvoimaan viitataan usein labourina, joka pääomaan, capitaliin, yhdistettynä tuottaa asioita. Työ on siis yksi tuotannontekijä. Työn tai työvoiman määrää voidaan lisätä lisäämällä työvoiman tarjontaa. Työvoiman tarjontaan vaikuttaa palkkojen taso, palkat suhteessa etuuksiin, koulutuksen kesto, työn yleinen houkuttelevuus, työvoimapooli, ammattiliittot sekä aikaperiodi (Gillespie s. 271–272).

Lindholmin ja Kettusen mukaan yritykset, pyrkivät maksimoimaan hyötyä työstä (Lindholm ja Kettunen 2016 s. 20–25). Siksi ne ovat valmiita ostamaan työtä eli palkkaamaan ihmisiä niin kauan kuin palkkaus tuottaa rajahyötyjä (Lindholm ja Kettunen 2016 s. 20–25). Kun uudesta palkkauksesta koitua hyöty laskee nolnaan tai muuttuu negatiiviseksi

yrittäjä lopettaa palkkaamasta tai ostamasta työtä (Lindholm ja Kettunen 2016 s. 20–25). Tässä pisteessä palkan tuottama rajahyöty on siis samanarvoinen ja alempi kuin työntekijälle maksettava palkka.

Palkkatyö onkin valinta työajan ja muun ajan käytön välillä. Se on välttämätöntä aineelliselle elintasolle modernissa yhteiskunnassa, vaikka hyvinvointivaltioissa onkin luotu mekanismeja, joilla palkkatyö ei ole välttämätöntä jokaiselle yksilölle. Työnteolla ja työpaikalla on myös sosiaalinen ulottuvuus sekä muita positiivisia ja negatiivisia ulkoisvaikutuksia elämänlaatuun (Lindholm ja Kettunen 2009 s. 115). Palkkatyön rinnalla on kuitenkin muitakin tapoja hankkia elanto. Mari Manninen (2020 s. 68) esimerkiksi pohtii mihin kategoriaan kerjääminen kuuluu. Vaikka kerjääminen toisikin elannon, niin sosiaaliturvaa tai kunnioitusta sillä ei Mannisen (2020 s. 68) mukaan saa. Kerjäämistä hävetään ja ihmiset kertovat olevansa enemmän valmiita pikkurikoksiin kuin kerjäämistä (Manninen 2020 s. 68–69). Silti esimerkiksi romanialainen saattaa Suomessa kerjäämällä tienata rahaa maksaakseen oleskelun Suomessa ja kykenee vielä lähettämään rahaa kotimaahan (Manninen 2020 s. 68–70).

Työtä on muutakin kuin se, joka tapahtuu palkkasuhteessa. Tässä tutkielmassa puhutaan paljon vapaaehtoistyöstä. Vapaaehtoistyön rinnalle esim. Eisler (2007) ja Kuronen (2015) on tunnistanut hoivan tai hoivatyön, joka sisältää tai jonka rinnalla on Helanderin (1998 s. 25–32) nimeämät lähityö tai kotityö. Eisler (2007) erottaa myös rikollisuuden omaksi sektorikseen ja työn muodoksi. Tanskanen, Hämäläinen ja Danielsbacka (2020 s. 16) taas puhuvat ”epävirallisesta avusta” viitaten sukulaisille, ystäville ja muille läheisille annettuun apuun sekä hyväntekeväisyyteen lahjoittamisen ja vapaaehtoistyön tekemisen. Epävirallinen apu siis niputtaa yhteen kolmannen sektorin, kansalaisyhteiskunnan, ja neljännen sektorin, perheen ja muut sosiaaliset suhteet. Heidän (Tanskanen ja muut 2020 s. 16) mukaan epävirallinen auttaminen on keskeinen osa ihmisten sosiaalisia suhteita, mutta sen laajuutta ja yhteiskunnallista merkitystä ei aina osata tunnistaa.

Myös vapaaehtoistyö tuottaa asioita. Laasasen (2011) selvityksessä tätä lisäarvoa on itseasiassa laskettu hyödyntämällä laskukaavassa vapaaehtoistyöntuntien sekä vapaaehtoistyön tukemiseen käytettyä rahamäärää. Vapaaehtoistyön tuotokset ovat usein palveluita fyysisten tuotteiden sijaan. Voidaan ajatella, että osa työvoiman houkuttelevuuteen liittyvistä tekijöistä soveltuu myös vapaaehtoistyövoiman tarjontaan. Koulutuksen kesto ja työn yleinen houkuttelevuus ovat oletettavasti tekijöitä, joita vapaaehtoistyön tekijä miettii valitessaan vapaaehtoistyötä.

Työ voi ainakin Suomessa olla myös palkatonta työtä, jolloin se ei ole vapaaehtoistyötä. Sellainen työ, jota yleensä tehdään työsuhteessa tai yrittäjänä on palkatonta työtä (TE-palvelut). Myös tehtävät, joissa on hyödynnetty palkkatuettuja henkilöitä tai palkattua työvoimaa, voidaan tulkita palkattomaksi työksi vapaaehtoistyön sijaan (TE-palvelut). Tarkoitus työvoimaviranomaisella lienee välttää tukien väärinkäyttö, esim. työttömäksi jäänyt kirjanpitäjä voisi nostaa ansiosidonnaista ja hoitaa yhdistyksen kirjanpitoa vapaaehtoistyönä, mutta edellä mainitut määritelmät ehkäisevät vastaavia järjestelyitä. Tällöin työlle syntyy tautologinen määritelmä, jossa työ on sellaista mitä yleensä tehdään työsuhteessa tai palkkasuhteessa, eikä työ muutu vapaaehtoistyöksi, sillä että se tehdään palkatta. Lindholmin ja Kettusen (2016) mukaan työ ja työsuhteen määritelmä onkin murroksessa, kun työstä on tullut yhä enemmän ajasta ja paikasta riippumatonta ja erilaisen keikkatyön määrä on lisääntynyt.

Pyörän tai yhtä lailla mielen huoltaminen voi tapahtua kotitaloustyönä, naapuriapuna, harrastuksena vapaa-ajalla, palkkatyönä sekä vapaaehtoistyönä niin ammattiin koulutetun kuin kouluttamattomankin toimesta. Itse aktiviteetti ei siis myöskään määritä työn tarkempaa luonnetta.

Perinteisesti ajatellaan, että markkinataloudessa työtä, labouria, ostetaan avoimilta markkinoilta. On helppo hahmottaa, että yritykset, julkinen sektori ja yhdistykset ostavat työsuorituksia maksamalla työntekijöille palkkaa.

Lindholmin ja Kettusen (2016) mukaan teknologian kehitys sekä työn ja organisointi vaikuttavat työn murrokseen, joka luo tarpeen uudelleenlaisille kansalaistaidoille. Samalla kun työ on muuttunut yhä enemmän ajasta ja paikasta riippumattomasta, niin myös organisaatioiden rooli on muuttunut (Lindholm 2016). Lindholmin ja Kettusen (2016) mukaan koko työsuhteen käsite on osittain korvautumassa työtilaisuuksilla tai työkeikoilla. Tähän muuttuvaan ja murtuvaan työelämään myös Petri Kinnunen (1998 s. 5–8) sovitteli kolmatta sektoria ja jonkinlaista uutta palkkatyötä, autonomista työtä, josta saisi toimeentulon, mutta ei varsinaisesti palkkaa. Samansuuntaisia ajatuksia työn murroksesta ja kolmannesta sektorista ratkaisuna hahmotteli myös Leif Rönnerberg (1998 s. 10).

Työn määritelmä jää hiukan epämääräiseksi ja edellisten kappaleiden perusteella yläkäsitteeksi erilaisille työn muodoille. Käytän tässä tutkielmassa jatkossa termiä palkkatyö erottaakseni ansiotarkoituksessa tehdyn työn muusta työstä, ennen kaikkea vapaaehtoistyöstä. Käytän myös termiä työ viitatessani työhön yläkäsitteenä tai kun tarkempi määritelmä palkkatyö, vapaaehtoistyö tms. ei ole tarkoituksenmukainen.

3 Vapaaehtoistyö työn muotona Suomessa

Yhtenä vapaaehtoistyön puolestapuhujana Suomessa Kansalaisareena ry (Kansalaisareena 2022 A). Sillä on 136 jäsenyhdistystä ja niillä yli 1,7 miljoonaa henkilöjäsentä (Kansalaisareena 2022 A). Kansalaisareenan (2022 A) aloitteesta aloitteesta eduskuntaan on perustettu vapaaehtoistoiminnan tukiryhmä. Kansalaisareena (2022 B) määrittelee vapaaehtoistyön tai vapaaehtoistoiminnan kaikille avoimena toimintana, jota tehdään palkatta omasta vapaasta, hyödyttämään toista ihmistä tai yhteisöä. Lisäksi vapaaehtoistyöhön liittyy Kansalaisareenan (2022 B) mukaan viisi periaatetta: 1) palkattomuus, 2) tasa-arvoisuus, 3) luottamuksellisuus, 4) puolueettomuus sekä 5) suvaitsevaisuus ja kunnioittaminen. Samalla tavalla Koirasen ja kumppaneiden vuoden 2020 (Koiranen ja muut 2020) selvityksessä vapaaehtoistyö tai ”vapaaehtoistoiminta” määritellään niin, että se ei ole palkkatyötä, siihen ei liity pakkoa, eikä sitä pidetä velvollisuutena, vaan pohjautuu henkilön ajatukseen siitä, että hän voi olla avuksi.

Laasanen (2011) toteaa, että vapaaehtoistyön tunnusmerkki on sen palkattomuus, vaikka hän heti seuraavassa lauseessa toteaa, ”vapaaehtoistyöstä kuitenkin maksetaan tapauksesta riippuen myös rahallista korvausta, joka ei kuitenkaan ole normaalista palkkaperusteisesta työstä maksettavaa tasoa.” Laasanen (2011) myös mainitsee, että vapaaehtoistyöntekijälle voidaan maksaa lisäksi matkakorvauksia tai muita kulukorvauksia. Huikari (2017 s. 136) antaa esimerkkejä erilaisista palkitsemismuodoista mainitsemalla talkoolounaat, t-paidat, ilmaisen sisäänpääsyn, todistukset ja tapahtumakaronkat. Myös ILO:n 2011 (ILO 2011) julkaisussa huomioidaan, että vaikka vapaaehtoistyön katsotaan yleisesti tapahtuvan palkatta, niin kuitenkin erilaisia matkakorvauksia ja kulukorvauksia sekä muita etuja tai etuja, kuten aterioita voidaan tarjota vapaaehtoistyötä tekeville.

Vaikka vapaaehtoistyöstä ei saisi palkkaa, se voi silti vaikuttaa etuiksiin, ainakin Suomessa työttömyysetuuteen. Työtönkin saa tehdä vapaaehtoistyötä, kunhan se on palkatonta, eikä se estä häntä hakemasta tai ottamasta vastaan palkkatyötä. Suomen työvoimaviranomaisella on määritelmänsä palkattomuudelle (TE-palvelut). Palkattomaksi

vapaaehtoistyön määrittelee myös TE-palvelut, vaikka työtä vastaan ansaitsisi ruokailun tai ”tavanomaisen” tarjoilun tai jos henkilölle korvataan vapaaehtoistyöhön osallistumisesta koituvia kuluja, kuten matkakuluja tai puhelinkuluja. Työnhakijan kannattaa kuitenkin olla tarkka, sillä vapaaehtoistyöksi luultu työ voikin olla palkatonta työtä, jolloin sitä ei saakaan tehdä yhtäaikaisesti kuin nostaa työttömyysetuutta. Työ on palkatonta työtä vapaaehtoistyön sijaan, jos kyse on tehtävistä, joita yleensä tehdään työsuhteessa, yrittäjänä tai mikäli vapaaehtoistyönjärjestäjä on satunnaisesti käyttänyt samoissa tehtävissä palkkatuettuja henkilöitä tai palkattua työvoimaa. (TE-palvelut)

YK:n alainen ILO vuoden 2011 manuaalissaan, *Manual on the Measurement of Volunteer Work*, pyrkii työn tilastoinnin tueksi antamaan määritelmän vapaaehtoistyölle. Manuaalin taustalla oli YK:n pyrkimys saada yhteismitallista tietoa sekä tutkimusta vapaaehtoistyöstä (ILO 2011). Määritelmän mukaan vapaaehtoistyö on palkatonta vapaaehtoista työtä tai aikaa, jonka yksilö antaa ilman rahallista vastinetta toimintaan joko järjestön kautta tai suoraan toisille ihmisille, jotka eivät kuulu heidän omaan kotitalouteensa (ILO 2011). Alla lisäksi englanninkielinen määritelmä kuvakaappauksena manuaalista.

Unpaid non-compulsory work; that is, time individuals give without pay to activities performed either through an organization or directly for others outside their own household.

Kuva 1 : Kuvakaappaus vapaaehtoistyön määritelmästä ILO:n (ILO 2011) manuaalista

Manuaalissa myös tarkastellaan tarkemmin kahdeksaa pointtia, joista ensimmäinen liittyy työhön. Vapaaehtoistyön täytyy täyttää työn määritelmä ja siihen tulee liittyä arvonluonti yhteisön hyväksi jollain tasolla, eikä vain yksilön omaksi eduksi ja huviksi. Esimerkkinä tässä manuaalissa mainitaan, että musiikki-instrumentin soittaminen sinälään ei tekona ole vapaaehtoistyötä, mutta vanhainkodissa soittaminen asukkaiden iloksi on vapaaehtoistyötä, kun se tapahtuu muiden viihdyttämiseksi. ILO:n määritelmässä keskeistä työn määritelmälle on, että se mahtuu System of National Accountsin, SNA, määritelmää tuottavasta taloudellisesta toiminnasta. (ILO 2011)

SNA:ssa on kyse YK:n tilastokomission, United Nations Statistical Commission (UNSC), laatimasta standardista kansallista kirjanpitoa varten. (YK 2009)

Tämän perusteella vapaaehtoistyölle löytyy negatiivinen määritelmä: Vapaaehtoistyö on työtä, joka ei ole kotitaloustyötä, omaa viihdettä tai palkkatyötä. Siihen myös pätee monet työn lainalaisuudet. Syrjäsen (2017 s. 121-122) mukaan työnohjaus vakiintuneena käsitteenä ja menetelmänä sopii yhtä hyvin palkkatyöhön kuin vapaaehtoistyöhönkin. Syrjäsen (2017 s. 122) mukaan työnohjaus on itse asiassa entistä tarpeellisempaa vapaaehtoistyössä, jossa vapaaehtoisella ei ole ammatti-identiteetin turvaa, työyhteisöä eikä välttämättä koulutusta tai kokemusta tehtävien suorittamiseen. Emma Huikarin (Huikari 2017 s. 135) mukaan vapaaehtoistyöntekijöiden koordinointi on samankaltaista kuin henkilöstöhallinto, vaikka vapaaehtoistyöntekijöiden koordinoitakin voi olla vapaaehtoistyö. Koirasen ja muiden (2020) mukaan myös vapaaehtoistyö tarvitsee koordinoituaan, johon kuuluu niin vapaaehtoisten kuin autettavien etsimistä, vapaaehtoisten ja autettavien yhteen saattaminen, koulutusta ja työnohjausta. Tällaista työtä voisi kuvata työnjohtamiseksi.

Yhdysvalloissa on monessa yliopistossa mahdollista suorittaa vapaaehtoistyötä tekemällä erilaisia kursseja, ns. service learning -ohjelmissa. Työ voi olla vaikkapa ohjaus- tai opetustyötä, sosiaalipalveluita tai ruoka-apua ja siitä ei saada palkkaa, mutta se kerryttää opintopisteitä. Myös suomalaisissa yliopistoissa vapaaehtoistyö on joillakin tieteenaloilla ollut jo pitkään osana opetusta. IB-lukiossa taas ns. palvelutoiminta on pakollinen osa opetussuunnitelmaa. (Eskola 2001 s. 7–8)

Onko tällainen opintoja tukeva tai opintojen osana oleva palkaton työ vielä vapaaehtoistyötä? Tampereen yliopistossa laadittiin vapaaehtoistyön määritelmä, johon opintojen ja vapaaehtoistyön yhdistäminen sopii (Eskola 2001 s. 10). Tampereen yliopiston kehittäessä järjestelmällisesti vapaaehtoistyötä osaksi opintoja he päätyivät seuraavanlaiseen vapaaehtoistyön määritelmään: ”Vapaaehtoistyö on osallistumista vuorovaikutukseen perustuvaan organisoituun auttamis- ja tukitoimintaan, joka tähtää henkisen ahdingon

lievittämiseen tai elinoloihin liittyvän puutteen korjaamiseen. Vapaaehtoistyötä ei tehdä taloudellisena yritystoimintana, palkkatyönä eikä erityisenä harjoitteluna, vaan tehtävään valmennusta saaneen auttajan motiivi pohjautuu ajatukseen, että hän voi olla avuksi ja oppii jotakin tärkeää. Myös tällaiseen toimintaan liittyvät tukitehtävät kuuluvat vapaaehtoistyön piiriin” (Eskola 2001 s.10). Eskolan mukaan kyseinen määritelmä sulkee ulkopuolelle yritystoimintaan, palkkatyöhön ja ammatilliseen harjoitteluun luettavan toiminnan. Eskola (2001 s. 10) myös esittää, että jos palkattua ammattityötä säästämisen nimissä korvataan vapaaehtoistyöllä, niin toiminta yleensä huononee. Tarkoittaako tämä silloin, että vapaaehtoistyönä teetetty työ on yleensä huonompaa kuin palkkatyönä tehty työ? Karreinen ja muut (2017 s. 18) toteavat, että vapaaehtoisilta ei voi, eikä kannatta odottaa ammattimaista tulosta. Myös Hannu Klamin (2001 s. 64) mukaan vapaaehtoisen vastuu on pienempi kuin palkkatyötä tehdessä. Karreisen ja muiden (2017 s. 47) mukaan, sen pitäisi riittää, että vapaaehtoistyöntekijä tekee parhaansa. Huikarin (2017 s. 137) mukaan vapaaehtoistyöhön lähtemisen helppous ja matala kynnyks tarkoittaa myös, että poistumisen kynnyks on matala, ja viime hetken peruutukset vapaaehtoisilta ovat yleisempiä kuin palkkatyössä käyviltä. Klami (2001 s. 64) muistuttaa, että pääsääntöisesti jos työsuorituksesta ei ole sopimusta, niin vapaaehtoinen voi halutessaan keskeyttää työskentelyn mielensä mukaan.

Tanja Kuronen (2015 s. 13–28) kertoo väitöskirjassaan ”Hoivapommin purkajat” omasta kokemuksestaan ”puolivapaaehtoisena”. Työn välittäjänä toimi järjestö, joka otti vastaan sekä kunnan avustuksia, että Raha-automaattiyhdistyksen tukea. Työ muistutti hyvin paljon siivous- ja hoivatyötä ja ”puolivapaaehtoinen” oli asiakkaan ohjauksen alainen. Asiakkaat olivat vanhuksia, vammaisia tai lapsiperheitä. Asiakkaat lisäksi maksoivat käteisellä suoraan omalle ”puolivapaaehtoiselleen” avusta hinnan, joka oli edullisempi kuin markkinahintainen siivous- tai hoivapalvelu. Hinnat määräsi järjestö, järjestö tarjosi työhön perehdytyksen sekä lisäksi kuukausittaisia jatko-koulutusiltoja. Väitöskirjansa alussa ja lopussa Kuronen kehittää uuden määritelmän kansalaistyö, jolla hän kuvaa tällaista ”puolivapaaehtoistyötä” ja kutsuu järjestöt uudelleen määrittelemään

ammattityötä, vapaaehtoistyötä sekä niiden väliin sijoittuvaa kansalaistyötä (Kuronen 2015 s. 13–28, 172–174).

Oliko pieni palkka vai asiakkaan direktio-oikeus syynä ”puolivapaaehtoisuuteen”? Vai se, että työsuhteen ja kilpailun lait eivät toteutuneet hinnoissa, palkoissa saati sopimuksissa. Vai oliko työn luonne se, joka erotti sen vapaaehtoistyöstä? Yhtenä määritelmänä Kuronen katsoo ainakin sen, että hänen puolivapaaehtoistyöstä ei olisi sen reunaehtojen mukaisesti, pystynyt rakentamaan pääasiallista toimeentuloa (Kuronen 2015 s. 32–33). Puolivapaaehtoistyö ei siis olisi rationaalista ansiotarkoituksessa.

Vapaaehtoistyön pyyteetön ja siten palkaton luonne on myös monesti kyseenalaistettu. Esim. Möttönen ja Niemelä (2005 s. 61–64) nostavat esiin sen miten monesti vapaaehtoistyö halutaan tulkita palkitsevana ja siten myös itsekkäänä toimintana, jossa haetaan henkilökohtaista tyydytystä. Itsekäs vapaaehtoistyö onkin nähty kyseenalaisena suhteessa julkishallinnon tarjoamaan apuun ja toimintaan (Möttönen 2005 s. 62–63). Toisaalta on myös esimerkkejä, jolloin ammattiapua ei yksinkertaisesti ole riittävästi tarjolla. Islannin talouden romahtaessa 2008 pankkikriisin myötä maata kohtasi suuri työttömyys (Gillespie 2011 s. 355) (Karhia 2009 s. 44). Valtion resurssit eivät riittäneet työttömien kohtaamiseen, joten paikallinen Punainen Risti mm. alkoi tarjota uraneuvontaa (Gillespie 2011 s. 355) sekä konkreettisesti avustaa ruoka- ja vaatelahjoituksin (Karhia 2009 s. 44). Psykologi Pekka Sauri (2017 s. 114–116) kertoo, että vapaaehtoisen ei pidä päästää itsekäitä ja epäitsekkäitä tavoitteita liian etäälle toisistaan, koska se johtaa motivaatio-ongelmiin ja uupumukseen. Sauri (2017 s.115) puhuu ns. oheistyydytyksestä eli siitä, että vapaaehtoistyön pitää tarjota osallistujalleen hauskanpitoa, uusia ystäviä, uuden oppimista, eikä pelkästään puurtamista jalojen tavoitteiden eteen. Tätä oheistyydytystä voi kutsua myös vapaaehtoistyön aineettomiksi hyödyksi.

Vapaaehtoistyöstä saataviksi palkkioiksi määritellään usein hyvä mieli, kiitos ja osallistuminen riemu (Möttönen 2005 s. 62). Möttösen ja Niemelän (2005 s. 64) mukaan altruistitutkimus on kuitenkin tuonut itsekkään ihmisen rinnalle käsityksen ihmisestä, joka

kykenee huomioimaan toisten ihmisten odotukset ja tarpeen ja pystyy yhtä lailla epäitsekäaseen kuin itsekkääseenkin toimintaan. Möttösen ja Niemelän (2005 s. 69) mukaan ammattiavun rinnalle tarvitaan oma-aloitteista vastuun kantoa muista ihmisistä ilman taloudellista korvausta työstä. Tärkeimpinä motiiveina suomalaisilla vapaaehtoistoimijoilla onkin halu auttaa muita, halu käyttää vapaa-aikansa johonkin hyödylliseen toimintaan sekä saada säännöllistä päiväohjelmaa (Möttönen 2005 s. 65). Miesten ja naisten välillä sekä suurissa kaupungeissa ja maaseudulla asuvien välillä on motiiveissa eroja (Möttönen 2005 s. 65). Miesten ja maaseudulla asuvien vastauksissa korostuu kansalaisvelvollisuuden tunne, kun taas naisilla ja suurissa kaupungeissa asuvilla yleinen auttamishalu (Möttönen 2005 s. 65). Motiivina velvollisuuden tunne ei tarkoita velvollisuutta tai pakkoa, vaikkei yleinen auttamishalu onkin tulkittavissa vapaaehtoisemmaksi osallistumiseksi. Sarmajan (2020 s. 61–63) mukaan motiivien taustalta löytyy evolutiivinen taipumus vastavuoroiseen altruismiin, joka ihmisillä on kehittynyt kaikkein pisimmälle. Taipumus vapaaehtoistyöhön ja toisten auttamiseen olisi siis sisäsyntyinen. Sarmajan (2020 s. 79) mukaan auttaminen voikin olla vilpitöntä ja pyyteetöntä siitä huolimatta, että se palvelee tekijän mieltä.

Möttönen ja Niemelä (2005 s. 69–72) tuovat myös tärkeän näkökulman vapaaehtoistyön tarpeellisuuteen ja motiiveihin. Heidän (Möttönen 2005 s. 69–72) mukaansa järjestöt ja niiden kautta vapaaehtoistyöntekijät vastaavat toiminnan ja osallisuuden kautta myös identiteettihaasteisiin. Esimerkiksi osallistumalla Elokapinan toimintaan tai ympäristöyhdistyksen ennallistustalkoisiin voi olla luonnonsuojelija, liittymällä Suomen Luonnonsuojeluliittoon voi olla luonnonsuojelija. Palkkatyötä saati kannattavaa yritystoimintaa, jonka perusteella voisi henkilö kokea olevansa luonnonsuojelija on verrattain vähän, mutta vapaaehtoistyö tarjoaa siihen mahdollisuuden työskennellä luonnon suojelemiseksi. Möttönen ja Niemelä (2005 s. 71) sanovatkin kolmannen sektorin olevan luonteva paikka identiteettityölle.

Hämäläinen, Tanskanen ja Danielsbacka (2020 B s. 191) kertovat onnellisuuden, tyytyväisyyden ja ihmisen hyvinvoinnin liittyvän läheisesti vapaaehtoistyöhön. On kuitenkin

epäselvää tekevät onnelliset ja hyvinvoivat ihmiset vapaaehtoistyötä hanakammin vai tekeekö vapaaehtoistyö ihmisistä onnellisempia ja hyvinvoivempia (Hämäläinen ja muut 2020 B s. 191–193). Toisaalta on ollut havaittavissa, että iäkkäämmillä ihmisillä aktiivinen vapaaehtoisuus näyttäisi lisäävän hyvinvointia enemmän kuin nuoremmilla ikäpolvilla (Hämäläinen ja muut 2020 B s. 191–193). Nuoremmilla ikäpolvilla lahjoittaminen näytti korreloivan vahvemmin onnellisuuden kanssa (Hämäläinen ja muut 2020 B s. 194).

Vapaaehtoistyöksi luokiteltavaa työtä voidaan tehdä kuitenkin myös yritysten hyväksi, vaikka se ei erityisen yleistä vielä ole. Arto Teräs (2017 s. 139–141) kertoo, että vapaaehtoistyötä tehdään mm. avoimen lähdekoodin ohjelmistoprojekteissa. Ohjelmiston omistaja voi olla yhtä hyvin yleishyödyllinen yhteisö tai säätiö kuin kaupallinen yritys, kuten IBM, HP, Intel tai Nokia (Teräs 2017 s. 139–141). Tällaisen vapaaehtoistyön organisointiin on monia tapoja ja osittain se on myös täysin itseorganisoituvaa (Teräs 2017 s. 139–141). Henkilö saattaa huomata tarpeen ohjelmistossa ja koodaa siihen itsenäisesti lisäosan tai ominaisuuden, jonka jakaa kaikille (Teräs 2017 s. 139–141). Isommat projektit myös ohjaavat vapaaehtoisten kehitystyötä laatimalla avoimia toivelistoja kehittämis-kohteista (Teräs 2017 s. 139–141).

Vaikka vapaaehtoistyötä voikin pääsääntöisesti pitää positiivisena ilmiönä, kun ihmiset auttavat ja tekevät hyvää vapaasta tahdostaan ja vastikkeetta, niin vapaaehtoistyöllä voi olla synkempiäkin piirteitä. Vapaaehtoistyö voi olla pyyteetöntä ja ehdollista siinä mielessä, että auttaja ei odota saavansa vastapalveluja, mutta voi silti esimerkiksi tietynlaista käytöstä auttamisen kohteelta. Mannisen (2020 s. 59–93) mukaan auttaja haluaa kuitenkin usein kontrolloida apunsa kohdentumista. Hän voi olla huolissaan, että köyhä on ”oikealla” tavalla köyhä, eikä esimerkiksi huonoilla elintavoilla tai arvoilla synkennä elämänsä ja olen oman köyhyytensä syy (Manninen 2020 s. 59–93). Uskonnollisten yhteisöjen vapaaehtoistyön taustalla voi olla halu tuoda autettavat uskon äärelle tai saada heidät kääntymään oikeaan uskoon. Yksittäinen auttaja tai yhdistys ei välttämättä tee tehokkainta vapaaehtoistyötä vaan mieluisinta ja apua eivät saa kaikkein tarvitsevimmat, vaan auttajien mielestä avun eniten ansaitsevat (2020 s. 59–93).

3.1 Hyötyteoria

Vapaaehtoistyön näkökulmasta hyöty on tärkeä termi, sillä vapaaehtoistyön taloudellinen arvo ei mielestäni riitä selittämään vapaaehtoistyön valintaa. T-paita tai talkooloukas eivät yleensä pysty kilpailemaan palkkatyön tarjoamalle tuntipalkalle. Hanifi (2011) ja Haski-Leventhal (2009) ovat itse asiassa havainneet vapaaehtoistyön houkuttavan erityisesti korkeasti koulutettuja ja hyvätuloisia. Toisaalta Hämäläinen ja Tanskanen (2020 A s. 112) kertovat työelämän ulkopuolella olevien käyttävän enemmän aikaansa vapaaehtoistyöhön kuin työelämässä olevat. Hyötyteoria auttaa ymmärtämään miksi henkilö valitsee käyttää aikaansa vapaaehtoistyöhön. Lindholmin ja muiden (2010 s. 13) mukaan kulutus päätöksiimme vaikuttavat hinnat ja käytettävissä olevat rahat sekä arvot, kulttuuri ja uskonto. Tämän voi laajentaa siten, että päätöksiimme vaikuttavat kustannukset, resurssit, arvot, kulttuuri ja uskonto. Resurssit ja kustannukset voivat tässä tapauksessa olla rahan lisäksi myös aikaa.

Hyötyteorian mukaan ihmiset tekevät itselleen parhaita valintoja omien mieltymystensä (englanniksi preferences) mukaan. Hyötyteoria on positiivinen teoria, ei normatiivinen teoria. Se siis pyrkii ymmärtämään ja selittämään ihmisten havaittua käytöstä. Sen mukaan asioilla on suhteellinen hyöty, jonka ihminen tunnistaa, jonka perusteella ihminen tekee valintoja asioiden välillä. Ihmisten valintoja selittäviä ominaisuuksia tai tekijöitä on hyötyteorian mukaan neljä.

Sen mukaan enemmän on parempi, sekoitus on parempi, ihminen käyttäytyy rationaalisesti ja omaa täydelliset tiedot valintojensa tueksi. Koska hänellä on täydelliset tiedot valintojensa tueksi, hän pystyy tekemään parhaan ratkaisun. Koska hän käyttäytyy rationaalisesti, hän tekee parhaan ratkaisun. Kansantaloustieteessä yleisesti oletetaan, että kuluttaja on järkevä valitessaan ja tehdessään valintoja, hän valitsee itselleen parhaan vaihtoehdon (Gillespie 2011 s. 18–19). Enemmän on parempi tarkoittaa, että yksi omena on parempi kuin yksi omena. Sekoitus on parempi taas tarkoittaa, että yksi omena ja yksi päärynä on parempi kuin kaksi omenaa tai kaksi päärynää, vaikka henkilökohtaiset

mieltymykset voivat painottaakin valinnan yksittäistapauksissa kahden omenan tai kahden päärynän puolelle. Ja koska enemmän on parempi ja sekoitus on parempi, ihminen pyrkii saamaan mahdollisimman paljon erilaisia asioita.

Sarmajan (2020 s. 66–67) mukaan ihmisellä on erittäin tarkka kyky hinnoitella kustannuksia ja haittoja eri tilanteissa myös muiden kohdalta. Tämä hinnoittelukyky liittyy kiinteästi empatiakykyyn ja kannustaa auttamaan muita sekä palkitsee muiden auttamisesta (Sarmaja 2020 s. 66–67). Ihminen kokee suurinta auttamishalua tilanteessa, jossa auttamisesta koituva kustannus itselle on pieni, mutta autettavan saama hyöty on suuri (Sarmaja 2020 s. 67). Vapaaehtoistyön ollessa kyseessä hyödyt ovat ensisijaisesti aineettomia, vaikka kustannukset voivat olla aineellisia.

Muussa tapauksessa vapaaehtoistyö ei voisi kilpailla palkkatyön rinnalla. Kuitenkin esim. Hanifi (2009) ja Haski-Leventhal (2011) olivat tehneet havainnon, että hyvätuloiset ovat vapaaehtoisten joukossa runsaasti edustettuina. On myös hyvä huomata, että myös palkkatyöstä saa aineettomia hyötyjä, eikä vain aineellista hyötyä palkan ja muiden etujen muodossa. Aineettomat hyödyt liittyvät ennen kaikkea henkilön arvoihin ja maailmankuvaan, myös uskonnolla ja kulttuurilla on rooli ihmisen valinnoissa. Aineettomia hyötyjä voivat olla merkityksellinen ja mielekäs tekeminen, työyhteisön tarjoama kumppanuus ja ystävydet. Työpaikka itsessään tarjoaa suomalaisessa protestanttisessa suomalaisessa kulttuurissa aineetonta hyötyä, kun taas työttömyys aiheuttaa pahaa mieltä tai aineettomia kustannuksia.

Niukkuuden vallitessa ajankäytössä ihminen tekee itselleen valintoja, jotka tarjoavat eniten hyötyä hyötyteorian mukaisesti. Koska vapaaehtoistyö on palkatonta tai vähäpalkkaista niin siitä saatavien aineettomien hyötyjen voidaan olettaa jollain tavalla isompia kuin palkkatyöstä saatavat aineettomat hyödyt. Tosin hyötyteorian mukaisesti jos yksinkertaisesti sekoitus erilaisia asioita on parempi kuin vain yksi asia. Työpaikan yhteisön seurasta nautittuaan ihminen voi haluta nauttia ystävien tapaamisesta yhdistyksen kokouksen, koska sekoitus ajanvietämisestä molemmissa yhteisöissä maksimoi henkilön

hyödyn. Hyötyteorian tukena hyödyllisiä käsitteitä ovat vaihtoehtoiskustannuksen ja rahahyödyn käsitteet, jotka edelleen täydentävät ymmärrystä ihmisen käyttäytymisestä ja valinnoista.

3.2 Vaihtoehtoiskustannus

Vaihtoehtoiskustannus (englanniksi opportunity cost) on toiseksi parhaan vaihtoehdon ja valitun vaihtoehdon välisen tuoton tai hyödyn erotus (Gillespie 2011 s. 7, 497). Valinnoista aiheutuva potentiaalinen menetys on siis vaihtoehto, kustannus, parhaimman menetyn vaihtoehdon hyöty (Lindholm ja Kettunen 2009 s. 17) Vaihtoehtoiskustannuksen idea on vertailla eri vaihtoehtoja ja niiden tuottoja keskenään parhaan idean tunnistamiseksi. Hyötyteorian mukaan, jossa ihminen on rationaalinen ja kykenevä maksimoimaan omaa etuaan. Rationaalisena olentona ihminen osaa vertailla vaihtoehtoja ja valitsee oman etunsa ja mieltymyksensä (englanniksi preference) mukaisia vaihtoehtoja.

Kun rationaalinen ihminen valitsee vapaaehtoistyön, niin hyötyteorian mukaan voidaan olettaa hänen saavan vapaaehtoistyöstä parhaan hyödyn itselleen. Toiseksi parhaan vaihtoehdon ja vapaaehtoistyön välille syntyy vaihtoehtoiskustannus. Vaihtoehdot kuten palkkatyö, kotityöt, striimauspalvelusta sarjojen katsominen tai laiskottelu tuottavat henkilölle vähemmän nautintoa kuin vapaaehtoistyön tekeminen, jos hän valitsee vapaaehtoistyön. Karreisen ja muiden (2017 s. 42) mukaan vapaaehtoistyö kilpaileekin niukasta ajasta mm. internetin, ulkoilun ja palkkatyön sekä perheen kanssa. Henkilön valitessa vapaaehtoistyön, allokoidessaan rajallista aikaansa siihen, hän mitä ilmeisimmin saa siitä jonkinlaista hyötyä. Toisaalta yleisin syy lopettaa vapaaehtoistyössä on ajanpuute (Karreinen ja muut 2017 s. 57). Tällöin muut enemmän hyötyä tuottavat asiat täyttävät kalenterin ja vapaaehtoistyön hyöty jää vaihtoehtoiskustannukseksi. Tätä valintojen tekoa ja allokaatiota voidaan selittää myös rahahyödyn käsitteellä.

Laasanen (2011) mukaan vapaaehtoistytunnin arvo oli noin 12,44 euroa tunnilta. Tämän laskemisessa Laasanen (2011) on hyödyntänyt vaihtoehtoiskustannusta, joka

syntyisi, jos saman vapaaehtoistyön tuottaisi julkinen sektori palkkatyönä. Yhteiskunta siis säästää kyseisen summan, kun työn tekee vapaaehtoistyöntekijä, palkatun ammattilaisen sijaan. Laasasen (2011) selvityksistä selviää, että eri vapaaehtoistoiminnan muodoille on laskettavissa eri arvot. Esimerkiksi vapaaehtoistytunnin keskimääräinen arvo Suomen Punaisella Ristillä on 17,63 euroa tunnilta ja Mannerheimin Lastensuojeluliitossa 13,31 euroa tunnilta (Laasanen 2011). Laskelmissa on huomioitu järjestöjen vapaaehtoistoimintaan laittama pääomapanos, joka siten on poissa muusta yhteiskunnallisesta toiminnasta. Mannerheimin Lastensuojeluliitto synnyttää lisäarvon pienemmällä panostuksella 1,55 eurolla tuntia kohden, kun taas Suomen Punainen Risti käyttää 2,94 tuntia kohden (Laasanen 2011). Tällöin tuotos/panos suhde on Mannerheimin Lastensuojeluliiton osalta 8,6 ja Suomen Punaisen Ristin kohdalla 6,0 (Laasanen 2011). Keskimäärin vapaaehtoistyöhön panostettu euro tuottaa 6,5 euron lisäarvo (Laasanen 2011).

3.3 Rajahyöty

Rajahyöty eli marginaalihyöty (englanniksi marginal utility) viittaa siihen hyötyyn, joka saavutetaan yhden lisäyksikön lisäyksellä (Gillespie 2011 s. 41–43). Laskeva rajahyöty taas tarkoittaa tilannetta, jossa jokainen lisäyksikkö tuottaa edellistä vähemmän hyötyä. Mielitymykset vaikuttavat tyydytykseen ja lisäyksiköstä saatava hyöty on aina edellistä pienempi (Lindholm ja Kettunen 2009 s. 24). Rajahyödyille läheinen termi on rajakustannus. Rajakustannukset syntyvät, kun hyödykettä tuotetaan lisää vielä yksi kappale (Lindholm ja Kettunen 2009 s. 22) (Gillespie 2011 s. 19, s. 41-43, s. 179 – 186).

Henkilön optimoidessa ajankäyttöään ja hyötyään hän tavoittelee tilannetta, jossa esimerkiksi hän tekee palkkatyötä kahdeksan tuntia, mutta yhdeksännen tunnin rajahyöty on alhaisempi kuin vapaaehtoistyöllä, joten hän lopettaa palkkatyöt kahdeksaan tuntiin ja tekee sen sijaan tunnin vapaaehtoistyötä, josta rajahyöty on suurempi kuin palkkatyöstä. Voidaan myös ajatella, että kahdeksännen tunnin jälkeen yhdeksännen tunnin rajakustannukset, kuten väsymys ja kyllästymisen kasvavat liian suuriksi palkkaan nähden ja henkilö haluaa vaihtaa tekemistä. Mitä useamman tunnin henkilö tekee

palkkatyötä tai vapaaehtoistyötä, sitä suuremmiksi yhden lisätunnin rajahyöty laskee tai rajakustannus nousee.

3.4 Ulkoisvaikutukset

Ulkoisvaikutukset (englanniksi externalities) ovat vaikutuksia, joita päätöksillä on koskien osapuolia, jotka eivät ole päätöksenteossa mukana (Gillespie 2011 s. 122–127) (Lindholm ja Kettunen 2016 s. 25–26). Ulkoisvaikutukset voivat olla positiivisia tai negatiivisia (Gillespie 2011 s. 122–127) (Lindholm ja Kettunen 2016 s. 25–26). Esimerkiksi kierrätyksellä on ihmisten laajasti toteuttamana positiivisia ulkoisvaikutuksia, ympäristö pysyy puhtaana, haitalliset kemikaalit ja raaka-aineet saadaan hallittua turvallisesti ja niukat raaka-aineresurssit voidaan uudelleen käyttää. Henkilökohtaisesti yksittäinen kierrättäjä ei välttämättä hyödy taloudellisesti kierrätyksestä, eikä hän välttämättä joutuisi kantaamaan kustannuksia kierrättämättä jättämisestä. Hän voi kuitenkin taputtaa itseään selkään tuottamistaan positiivisista ulkoisvaikutuksista. Tupakoinnilla taas on negatiivisia ulkoisvaikutuksia muihin ympäristön ihmisiin, jotka altistuvat tupakan savulle.

Ulkoisvaikutuksia markkinoimalla ja tekemällä tunnetuksi julkinen sektori voi onnistuneesti kannustaa positiivisia ulkoisvaikutuksia sisältävää toimintaa tai lannistaa negatiivisia ulkoisvaikutuksia sisältävää toimintaa (Gillespie 2011 s. 122–127). Ihmiset siis yleisesti ovat valmiita näkemään vaivaa eli maksamaan kustannuksia asioista, jotka vaikuttavat muihin positiivisesti, sekä luopumaan hyödyistä toiminnasta, jolla on muihin negatiivisia ulkoisvaikutuksia.

Mielenkiintoisesti myös muun muassa koulutuksella katsotaan olevan positiivisia ulkoisvaikutuksia. Henkilön saamasta koulutuksesta on välillistä hyötyä yhteiskunnalle, vaikka koulutus hyödyttää myös henkilöä itseään (Lindholm ja Kettunen 2016 s. 26). Jokin toiminta voi siis olla hyvinkin positiivista suorittajan näkökulmasta ja sillä voi lisäksi olla positiivisia ulkoisvaikutuksia.

3.5 Verottaja ja vapaaehtoistyöntekijä

Vapaaehtoistyöstä on siis hyötyä tekijälleen. Mutta syntyykö vapaaehtoistyötä tehdessä myös vapaaehtoiselle verotettavaa tuloa ja jos niin minkälaista?

Verottajan (Verohallinto VH/6383/00.01.00/2019) syventävistä ohjeista ilmenee, että lainsäädäntö ei määrittele vapaaehtoistyön tai talkootyön käsitteitä. Siksi vapaaehtoistyötä arvioidaan verotuksesta annettujen yleissääntöjen mukaan (Verohallinto VH/6383/00.01.00/2019). Verohallinto määrittelee vapaaehtoistyön sellaiseksi vapaaehtoiseksi osallistumiseksi, josta ei makseta korvausta. Verottajan tulkinnan mukaan, jos esimerkiksi luottamushenkilö saa palkkion kyse on ansiotulosta, eikä vapaaehtoistyöstä. Verottajan määrittelee talkootyön olevan toisen lukuun tehtävää vapaaehtoista ja korvauksetonta työtä, joka ei edellytä erityistä ammattitaitoa, koulutusta tai pätevyyttä. (Verohallinto VH/6383/00.01.00/2019)

Verottaja (Verohallinto VH/6383/00.01.00/2019) katsoo, että vapaaehtoisten ilmainen ateriointi tai kiittämisen ja muistamisen yhteydessä tarjottu tavanomainen ateria ei muodosta korvausta tehdystä työstä. Verottaja on erityisesti korostanut aterian tavanomaisuutta. Sen sijaan, jos ateria on luvattu korvauksena työstä, niin se katsotaan veronalaiseksi eduksi (Verohallinto VH/6383/00.01.00/2019). Kokemukseni mukaan tässä moni vapaaehtoinen ja vapaaehtoistyön järjestäjä on haksahdanut tarjoamaan ja vastaanottamaan veronalaisen edun, joka on unohtunut ilmoittaa veroviranomaisille. Korvauksena talkootyöstä voidaan pitää myös tavaroita, palveluita tai vapautusta maksuista (Verohallinto VH/6383/00.01.00/2019). Korvauksena ei kuitenkaan pidetä todistusta, ansiomerkkiä tai muuta symbolista ja vaihtoarvoltaan vähäarvoista esinettä (Verohallinto VH/6383/00.01.00/2019). Esimerkiksi tilanne, jossa urheiluseura antaa alennusta kausimaksuista vanhemmille, jotka osallistuvat seuran talkoisiin, kuuluisi tulkita siten, että alennus on vanhempien saama veronalaista ansiotuloa.

Yleishyödyllinen yhdistys tai julkisyhteisö voi tarjota ja maksaa vapaaehtoisille koulutusta, mikäli koulutus katsotaan vapaaehtoistyöhön liittyväksi. Esimerkiksi urheiluseura voi

kustantaa valmentaja tai tuomaritutkinnon vapaaehtoiselle ilman, että tästä syntyy henkilölle veronalaista ansiotuloa. Mikäli koulutus ei kuitenkaan liity vapaaehtoistyöhön tai sitä voidaan pitää muuten tavanomaista kalliimpana, niin koulutus tulkitaan henkilön saamaksi veronalaiseksi ansiotuloksi. (Verohallinto VH/6383/00.01.00/2019)

Lisäksi verohallinnon ohjeissa on kriteerit kiittämiselle. Kiittämisen yhteydessä voidaan henkilölle antaa lahja, jonka arvo on enintään 100 euroa, kunhan lahja ei ole rahaa tai siihen verrattava kuten vapaavalintainen lahjakortti, eikä lahjaa saa valita itse, eikä lahjaa ole sovittu korvaukseksi vapaaehtoistyöstä. Yhteisö voi myös antaa samalle henkilölle useita lahjoja vuoden aikana, mutta niiden yhteenlaskettu arvo ei saa ylittää 100 euroa tai ne tulkitaan. Valikoimasta valittua lahjaa voidaan pitää verovapaana kiitoslahjana, jos se on arvoltaan vähäinen. Verottaja luettelee perinteisinä lahjoina mm. hupparit, t-paidat, elokuvaliput, muistoesineet ja kukkakimput. (Verohallinto VH/6383/00.01.00/2019)

Verottaja tuntee ja sallii myös tilanteen, jossa talkootyöstä maksetaan korvaus yleishyödylliselle yhteisölle, eikä työntekijöille. Tällöin työn täytyy olla työtä, joka ei edellytä erityistä ammattitaitoa, koulutusta tai pätevyyttä. Työn täytyy myös tällöin hyödyttää koko yhdistystä eikä vain talkoisiin osallistuvia. Talkootyö katsotaan kuitenkin työn suorittajan palkaksi, mikäli työn johto ja valvonta on toimeksiantajalla. Jos taas toimeksiantaja nimeää tietyt henkilöt tekemään työtä, eikä yhdistys voi heitä vaihtaa, niin tulkinta kallistuu henkilökohtaisen työn puolelle. Jos on mahdollisuus valita tuleeko tulo henkilölle itselleen vai yhdistykselle, niin kyse on henkilökohtaisesta tulosta. Vastiketta vastaan tehty ei myöskään muutu vapaaehtoiseksi sillä perusteella, henkilö sitoutuu suorittamaan palkkionsa yhdistykselle kokonaisuudessaan, hän voi lahjoittaa vain nettopalkkionsa. Tällöin esimerkiksi nimettynä vaalitoimitsijana toiminen kunnan vaalikeskusvaalilautakunnan johtamana ja valvomana ei täytä talkootyön määritelmää. (Verohallinto VH/6383/00.01.00/2019)

Verottajan näkökulmasta vapaaehtoistyöllä ja talkootyöllä on eroa, joskin molemmat ovat vapaaehtoista työtä. Tässä työssä käytän niistä yhteisesti termiä vapaaehtoistyö.

Verottaja myös tulkitsee vapaaehtoistyön rajatapauksissa tuloja joko verovapaiksi tai ansiotuloiksi. Ansiotulon sijaan käytän tässä työssä termiä palkkatyö. Verottajan tulkinnan mukaan kaikki ansiotulo ei välttämättä ole palkkatyöstä, vaan esimerkiksi yhdistyksen luottamushenkilöille voidaan maksaa työkorvausta, jonka verorasite on erilainen kuin palkkasuhteessa olevan työntekijän, mutta työkorvaus kuitenkin on osa henkilön ansiotuloa (Verohallinto VH/6383/00.01.00/2019).

Yksilön ja yhteisön kannalta rajanveto voi kuitenkin olla hankalaa. Esimerkiksi Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksessä urheiluseuran jäsenten suorittama liikuntapaikkojen hoito- ja valvontatyö oli katsottu vapaaehtoiseksi, mutta saman yhdistyksen nimissä suoritettut ja kunnalle tehdyt ravikilpailujen järjestyksenvalvonta-, lipunmyynti- ja vartiointitehtävät katsottiin niitä suorittaneiden palkaksi ja ansiotuloksi (Verohallinto VH/6383/00.01.00/2019). Päätöksestä myös äänestettiin 5–2 (KHO 1991 B 557).

3.6 Vapaaehtoistyö taloudellisena ilmiönä

Vapaaehtoistyön ja palkkatyön välisen rajan vetäminen ei ole mitenkään yksiselitteistä. Verottaja käyttää omassa ohjeessa muun muassa termejä tavanomainen ja perinteinen. Suomessa työvoimapalveluissa tulkittiin muun muassa sitä onko vapaaehtoistyö sellaista, joka tyypillisesti tapahtuu työsuhteessa. Kyseiset käsitteet ja ilmaisut jättävät tulkinnanvaraa viranomaiselle sekä kertovat vapaaehtoistyön olevan jossain määrin kulttuuri- ja arvosidonnainen ilmiö.

Vapaaehtoistyön keskeiseksi määrittäväksi piirteeksi nousi kuitenkin palkattomuus tai ainakin pieni palkkaisuus. Tällöin voidaan päätellä, että henkilö saa vapaaehtoistyöstä itselleen jotain muuta hyötyä kuin palkkaa. Verottajan tulkinnassa keskeistä on myös pyyteettömyys tai verottajan tapauksessa se, että vapaaehtoisille järjestetyt kiitostilaisuudet ovat satunnaisia, ilmaiset lounaat ovat tavanomaisia ja lahjat vähäarvoisia, eikä niitä ole luvattu vastineeksi työstä tai niistä ei ole sovittu etukäteen eli tekijä ei odota saavansa vastinetta.

Vapaaehtoistyön rajahyödyt liittyvät siis muihin asioihin välittömästi mitattavaan taloudelliseen hyötyyn, ne liittyvät henkilön pikemminkin henkilön arvoihin, kulttuuriin tai uskontoon. Henkilöstä voi olla yksinkertaisesti hauskaa harrastaa jalkapalloa ja siksi hän on valmis myös tekemään vapaaehtoistyötä jalkapalloseuran eteen. Voi myös olla henkilön kulttuurin kautta tulee tottuneisuus vastuunottoon ja vapaaehtoiseen tekemiseen, se on henkilön toinen luonto. Toisaalta uskonto voi kannustaa häntä lähimmäisenrakkauteen ja tekemällä vapaaehtoistyötä seurakuntansa ruokajonossa hän kokee olevansa hyvä yhteisön jäsen. Seurakunnan työntekijä on ruuanjaossa töissä ja ammatillisessa roolissa, mutta vapaaehtoinen on siellä omasta vapaasta tahdostaan, koska asia on tärkeä. Pyyteetön tekeminen on tapa osoittaa itselleen ja muille asian merkitystä ja tärkeyttä. Pyyteettömyyteen liitetään positiivisia termejä, kuten uhrautuvaisuus ja altruismi. Uskallan olettaa, että pyyteettömyys on selittää merkittävältä osin vapaaehtoistyön tarjoamaa suuria hyötyä ja siksi se on myös keskeinen selittävä tekijä vapaaehtoistyön ilmiölle.

Kirjallisuutta laajentaneet viittaukset lehtijuttuihin ja Suomen maabrändiin osoittavat, että yhdistyksillä ja niiden kautta vapaaehtoistyöllä on myös merkittävä kulttuurinen rooli. Tämä varmasti on osatekijä suomalaisten saamissa aineettomissa vapaaehtoistyön hyödyissä.

Hyötyteorian mukaisesti ihminen käyttää aikansa itselleen parhaassa suhteessa ja eniten hyötyä itselleen tuottaen. Vapaaehtoistyön tekemiseen vaikuttaa varmasti myös sen vaihtoehtokustannus, vapaaehtoistyön pitää tuottaa tekijälleen eniten hyötyä, jotta hän valitsee vapaaehtoistyön palkkatyön, opintojen, kotitöiden tai vapaa-ajan sijaan. Positiiviset ulkoisvaikutukset ovat varmasti ainakin osittain vapaaehtoistyön suosion taustalla. Ihmiset osallistuvat toimintaan, koska tietävät sen hyödyttävän muita. Muiden saama hyöty on arvokas palkinnoksi vaivasta. Tähän voi liittyä monia merkityksellisyyden ja vaikuttavuuden tunteita. Vapaaehtoistyötä on monenlaista ja vaikka myös yhdistysten hallinnollinen työ voi jäädä monilta näkymättömiin, niin vapaaehtoistyössä pääsee

kuitenkin tekemään tai mahdollistamaan muille hyvin konkreettista tekemistä vertaistukiryhmiä, jalkapalloharjoituksia, ruoka-apua.

Tämä voi nykyisessä työelämässä myös tarjota monille merkityksellisyyden ja vaikuttavuuden tunteita, joita palkkatyöstä ei saa yhtä paljon tai lainkaan. Hyötyteorian mukaisesti vapaaehtoistyö ei välttämättä ole parempaa kuin palkkatyö, mutta palkkatyön ja vapaaehtoistyön yhdistäminen on todennäköisesti parempaa kuin pelkkä palkkatyö.

4 Aineistot

Vapaaehtoistyötä tilastoidaan ja tutkitaan niin valtioiden, julkisoikeudellisten yhteisöjen kuin yhdistystenkin toimesta. Suomessa Tilastokeskus (myöhemmin Tilastokeskus) on tuottanut ”Vapaa-aikatutkimustilasto” nimistä julkaisua, jota jatkavat nimellä ”Vapaa-ajan osallistuminen” (Tilastokeskus 2022 B). Tuorein on vuodelta 2017 ja siihen kuuluu erilaisia vapaa-ajan osa-alueita, kuten ”Järjestöt ja osallistuminen” ja ”Yhteiskunnallinen osallistuminen” sekä osa-alueet. Hyödynnän tässä tutkielmassa vuoden 2017 vapaa-aikatutkimusta, joka on julkaistu vapaasti internetissä.

Aiemmin mainittu yhdistys Kansalaisareena on myös eri kumppanitahojen kanssa tilannut erilaisia selvityksiä vapaaehtoistyöstä, jotka pureutuvat vapaaehtoistyöhön ja sen tekijöihin eri kysymyksillä kuin Tilastokeskus. Vuonna 2020 Kansalaisareena, Vastuullinen Lahjoittaminen ry ja Helsingin yliopisto teettivät Suomen Kyselytutkimus Oy:llä selvityksen *Korona epidemiaan liittyvä auttaminen*. Lisäksi Kansalaisareena on teettänyt ja toistanut 2010, 2015, 2018 ja 2021 Taloustutkimuksella tutkimuksen Vapaaehtoistyön tekemisestä Suomessa. Tässä tutkielmassa hyödynnän, tietoja vuoden 2018 tutkimuksesta, Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa, jonka tutkimusraportti on julkaistu vapaasti internetissä.

Yhdysvalloissa tilastoja vapaaehtoistyöstä tuottaa muun muassa Americorps, joka on osa liittovaltiota muistuttaen suomalaista julkisoikeudellista yhteisöä, sekä U. S. Bureau of Labour Statistics, jonka nimen voisi suomentaa vapaasti Yhdysvaltain työvoiman tilastokeskukseksi ja josta käytän myöhemmin nimeä Yhdysvaltain Tilastokeskus. Yhdysvaltain tilastokeskus tuottaa American Time Use Survey, lyhennetään ATUS, nimistä tutkimus, jossa on kysytty muun muassa mikä osa ajasta kuluu ”Caring for and helping nonhousehold members”, jonka voi käänntää ei-ruokakuntaan kuuluvista henkilöistä huolehtimiseksi, sekä mikä osa ajasta kuluu ”Organizational, civic, and religious activities”, eli järjestöissä, yhteiskunnallisissa tai uskonnollisissa toiminnoissa.

Atuksen ensin mainittu kategoria, caring for and helping nonhousehold members, sisältää naapuriavun kaltaiset ilmiöt. Se sisältää esimerkiksi lastenhoito ja vanhustenhoitoavun, mikä ei tapahdu jonkin organisaation kautta. Jälkimmäinen kategoria, organizational, civic, and religious activities, taas sisältää sellaisen vapaaehtoistyön, joka tapahtuu järjestössä tai järjestön hyväksi, mutta sisältää muunkinlaista yhteiskunnallista ja uskonnollista osallistumista. Uskonnollisten yhteisöjen osalta jälkimmäisessä kategoriassa on myös jäsenyyteen ja osallistumiseen liittyviä ei vapaaehtoistehtäviä kuten uskonnollisiin tilaisuuksiin, kuoroihin tai uskonnolliseen opetukseen osallistuminen. Uskonnollinen ja muu yhteiskunnallinen vapaaehtoistyö ja osallistuminen on kuitenkin jaettu kahteen alakategoriaan, 1) *Religious and spiritual activities* sekä 2) *Volunteering (organizational and civic activities)*. Tässä tutkielmassa keskityn ennen kaikkea jälkimmäiseen alakategoriaan. Myös äänestäminen ja kyläkokoukset, town hall meetings, lasketaan tähän kategoriaan, eikä niitä ole mahdollista erotella muusta vapaaehtoistyöstä. Uskonnollinen osallistuminen menee tämän vapaaehtoistoiminnan yläkäsitteen alle, mutta muiden vapaa-ajanviettomahdollisuuksien, kuten urheilun tai kulttuurin osalta aktiviteetti määrittelee, onko kyse 1) vapaa-ajan vietosta vai 2) vapaaehtoistyöstä esim. urheilu- tai kulttuurijärjestössä tai sellaisen hyväksi. Hyödynnän tässä tutkielmassa vuoden 2017 julkaistuja tuloksia, joka on julkaistu vapaasti internetissä. Liite 1. sisältää tietokannasta otettuja vuoden 2017 tilastoja.

Perusteena valituille tutkimuksille on niiden löytyminen vapaasti internetistä, läheinen ajankohta, Vapaa-aika tutkimus 2017, American Time Use Survey 2017 ja Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa 2018, sekä kunkin ilmestyminen ennen koronaa. Kansalaisareenan ja American Time Use Surveyn osalta olisi ollut julkaistuna myös dataa vuosilta 2020 ja 2021 koronan jo vaikuttaessa ihmisten ajankäyttöön ja vapaaehtoistyöhön, mutta Vapaa-ajan osallistuminen tutkimuksen osalta tuoreempia tilastoja ei vielä ole julkaistu. Koronaan liittyvät erilaiset sulkutoimet ja kiellot saattaisivat myös vääristää tuloksia, joten päädyin hyödyntämään tietoja ajalta ennen koronaa. BLS ilmoittaa Atuksen osalta, että vuoden vuoden tulokset eivät ole vertailukelpoisia aiempiin vuosiin verrattuna (BLS 2021 A) (BLS 2021 B).

4.1 Yhdysvallat: American Time Use Survey

American Time Use Surveyssa (BLS 2017) (BLS 2021 C), myöhemmin Atus, on selvitetty vähintään viisitoistavuotiaiden ihmisten keskimääräistä ajankäyttöä eri aktiviteettien, myös vapaaehtoistoiminnan parissa. Atus kyselyllä lähestytään 26.400 vastaajaa ja vuonna 2017 tuli 10.223 vastausta (Atus 2017). Tuloksina Atus kertoo osuuksina päivän tunteista paljonko amerikkalaiset käyttävät aikaansa. Atuksessa on kuten aiemmin kerroin yläkategoria Organizational, civic, and religious activities ja sillä kaksi alakategoriaa 1) *Religious and spiritual activities* sekä 2) *Volunteering (organizational and civic activities)* (BLS 2017) (Liite 1). Käytän yläkategoriasta termiä yhteiskunnallinen osallistuminen. Yhteiskunnallinen osallistumiseen vuonna 2017 Yhdysvalloissa vastaajat käyttivät keskimäärin 0,33 tuntia päivästäan työhön (Liite 1). Toisin sanoen päivästä kului 19 minuuttia ja 48 sekuntia tai viikossa 2 tuntia, 18 minuuttia 36 sekuntia erilaiseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Keskimäärin 14,0 % väestöstä osallistui päivässä aktiviteettiin ja tällöin osallistuvat henkilöt käyttivätkin päivästäan 2,35 tuntia. Huom. eri ihmiset ovat voineet eri päivinä harjoittaa yhteiskunnallista osallistumista, luku 14,0 % ei siis kerro, että väestöstä 14 % harrastaa yhteiskunnallista osallistumista. (BLS 2021 C)

Vapaaehtoistyöhön käytettyyn aikaan on Atuksessa sisällytetty myös matkustaminen aktiviteetin takia (BLS 2017). Matkustaminen on perusteltua sisällyttää siitäkin syystä, että joskus matkustaminen sisältää vapaaehtoistyötä. Atuksen vuoden 2017 manuaalissa on mainittu esimerkkejä tällaisista tehtävistä mm. vammaisten kuljettaminen ja Meals-On-Wheels-ohjelma, jossa toimitetaan ikäihmisille aterioita kotiovelle (BLS 2017).

Käytän alakategoriasta nimeltä *Volunteering (organizational and civic activities)* jatkossa termiä järjestövapaaehtoistyö ja uskonnollinen vapaaehtoistyö alakategoriasta *Religious and spiritual activities*. Kumpikin kategoria (BLS 2021 C) sisältää vapaaehtoistyön lisäksi muita velvollisuuksia ja aktiviteetteja. Uskonnollinen vapaaehtoistyö sisältää mm. osallistumisen uskonnollisiin tilaisuuksiin, kuorolaulun, rukoilun, palkaton uskonnon opetus ja nuorisoryhmiin osallistumisen. Rukoilu tai jumalanpalvelukseen osallistuminen ei ehkä istu täysin aiemmin haarukoimaan vapaaehtoistyön määritelmään.

Järjestövapaaehtoistyön alakategoriassa taas on henkilökohtaisten yhteiskunnallisten velvollisuuksien ja oikeuksien käyttöä suhteessa julkishallintoon, kuten äänestämistä, valamiehenä toimimista ja kyläkokouksiin osallistumista.

Järjestövapaaehtoistyöhön koko väestö käytti keskimäärin 0,15 tuntia päivässä ja väestöstä 6,1 % osallistui järjestövapaaehtoistyöhön päivässä ja tällainen henkilö käytti keskimäärin 2,53 tuntia päivästänsä vapaaehtoistyöhön. Uskonnolliseen vapaaehtoistyöhön taas osallistuttiin keskimäärin 0,13 tuntia päivässä ja väestöstä 9,3 % osallistui päivässä uskonnolliseen vapaaehtoistyöhön ja siihen käytettiin keskimäärin 1,44 tuntia päivässä. Uskonnollisen vapaaehtoistyön suurempaa osallistumisprosenttia ja lyhyempää käytettyä aikaa voi selittää esimerkiksi se että, uskonnollisen vapaaehtoistyön kategoriaan kuuluu myös rukoulu, jonka voi suorittaa usein ja verrattain lyhyesti. Se että yhteiskunnalliseen osallistumiseen osallistui päivittäin 14,0 %, järjestövapaaehtoistyöhön 6,1 % ja uskonnolliseen vapaaehtoistyöhön 9,3 % viittaisi siihen, että ainakin osittain henkilöt osallistuvat sekä järjestövapaaehtoistyöhön että uskonnolliseen vapaaehtoistyöhön. (BLS 2017)

4.2 Suomi: Vapaa-ajan osallistuminen

Suomalaisessa Vapaa-ajan osallistuminen, myöhemmin Vao, tutkimuksessa on selvitetty laajasti suomalaisten osallistumista erilaisiin aktiviteetteihin (Tilastokeskus 2022 A). Atuksessa vastaajat olivat vähintään viisitoista vuotta täyttäneitä. Suomen osalta löytyy vastaukset kymmenen vuotta täyttäneiden ja viisitoista vuotta täyttäneiden osalta (Tilastokeskus 2022 A). Vertailtavuuden vuoksi hyödynnän viisitoista vuotta täyttäneiden vastauksia. Vastaajia Vaossa oli 6715 vuonna 2017 (Tilastokeskus 2022 C).

Vaossa ei ole selvitetty vapaaehtoistyöhön käytettyä aikaa, vaan vastaajilta on kysytty ovatko tehneet vapaaehtoistyötä viimeisen 12 kuukauden aikana. Vastaajista 28 prosenttia oli tehnyt vapaaehtoistyötä viimeisen 12 kuukauden aikana. Kategorisointi ja kysymyksen asettelu on muutenkin hieman erilainen kuin Atuksessa. Erona Atukseen Vapaa-

ajan osallistumisesta löytyy täysin oma kategoriansa, jossa kysytään jumalanpalveluksiin ja hengellisiin tilaisuuksiin osallistumisena. (Tilastokeskus 2022 C)

Vapaaehtoistyön tekemisen lisäksi on kysytty, onko osallistunut viimeisen 12 kuukauden aikana yhdistystoimintaan sekä tarkentava kysymys minkälaiseen yhdistystoimintaan on osallistunut. Vastaajista 52 % prosenttia on osallistunut yhdistyksen toimintaan ja suosituin osallistumismuoto on 19 %:lla urheiluseuran toimintaan osallistumisen urheilijana. Lisäksi 6 % on vastannut osallistuneensa urheiluseuran toimintaan valmentajana tms. roolissa. Laskemalla yhteen kaikkiin eri muotoihin osallistuneet vastaukseksi tulee 58 % eli enemmän kuin 52 %, joka on osallistunut, mikä kertoo osan osallistuvan eri yhdistystoiminnan muotoihin, esimerkiksi urheiluseuroissa niin liikunnanharrastajana kuin valmentajanakin. (Tilastokeskus 2022 C).

Suomalaisessa selvityksessä on oma kysymyksensä koskien vaaleissa äänestämistä. Samoin hengellisissä tilaisuuksissa käymisestä on oma kysymyksensä. (Tilastokeskus 2022 C).

4.3 Suomi: Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa

Kansalaisareenan tutkimuksen vapaaehtoistyön tekemisestä on toteuttanut Taloustutkimus oy, tekemällä 1000 käyntihaastattelua ja tutkimusraportin mukaan se edustaa tilastollisesti 15 vuotta täyttänyttä suomalaisväestöä. Huomionarvoista on, että tuhannesta vastaajasta 399 eli 40% oli tehnyt vapaaehtoistyötä viimeisen neljän viikon aikana. (Kansalaisareena 2018)

Vastaajat, jotka olivat tehneet vapaaehtoistyötä viimeisen neljän viikon aikana, olivat tehneet vapaaehtoistyötä tuona aikana keskimäärin 15,36 tuntia. Koska kyseessä on neljän viikon ajanjakso niin yhden päivän aikana, he tekivät keskimäärin noin 0,55 tuntia tai noin 33 minuuttia vapaaehtoistyötä. (Kansalaisareena 2018)

Vastaajilta kysyttiin, kuinka monta tuntia vapaaehtoistyötä vastaajat olivat tehneet min-
kään toimialan parissa viimeisen neljän viikon aikana vähintään tunnin verran. Suosituin
toimiala oli lapset ja nuoret, jolla oli tehty 16,31 tuntia eli n. 0,58 tuntia päivässä, ja
toiseksi suosituin oli liikunta ja urheilu, jolla oli tehty 12,97 tuntia eli n. 0,46 tuntia päi-
vässä. Listalta löytyy myös muiden uskonnollisten yhteisöjen vapaaehtoistoiminta, johon
käytettiin 7,41 tuntia neljässä viikossa eli 0,26 tuntia päivässä, sekä evl. seurakuntien va-
paaehtoistoiminta, johon käytettiin 5,75 tuntia eli 0,21 tuntia päivässä. Tästä osiosta sel-
viää, että Suomessakin tehtiin mm. kunnan /julkisen sektorin organisoimaa vapaaehtois-
työtä, 8,76 tuntia eli 0,31 tuntia päivässä, sekä asukas-, asuinalue- tai kylätoimintaa va-
paaehtoistyönä, 3,45 tuntia eli 0,12 tuntia päivässä. Yhteensä edeltävien neljän viikon
aikana vastaajat olivat tehneet 142,76 tuntia. Alla havainnollistava taulukko. (Kanslais-
areena 2018)

	Neljässä viikossa	Päivässä	Osuus
Yhteensä	142,76	5,10	100 %
Lapset ja nuoret	16,31	0,58	11 %
Liikunta ja urheilu	12,97	0,46	9 %
Julkinen sektori	8,76	0,31	6 %
Muu usk. Yhteisö	7,41	0,26	5 %
Evl. Seurakunta	5,75	0,21	4 %
Asukastoiminta	3,45	0,12	2 %
Muut	88,11	3,16	62 %

Taulukko 2: Eri toimialoilla tehdyt vapaaehtoistytunnit, Lähde: Kansalaisareena 2018

Yhtenä kysymyksenä selvitettiin lisäksi tarkemmin, minkälaisia vapaaehtoistehtäviä edel-
tävän neljän viikon aikana oli tullut tehtyä. Kolme suosituinta tehtävää olivat auttaminen,
talkootyö ja neuvonta, joita olivat tehneet 41 %, 24 % sekä 20 % vastaajista. Useat hen-
kilöt olivat tehneet monia tehtäviä edeltävän neljän viikon aikana. 9 % oli lisäksi tehnyt
valmentamista samoin kuin 9 % vastaajista oli tehnyt myös hengellisiä/uskonnollisia teh-
tävää. (Kansalaisareena 2018)

Kyselyssä oli kysytty myös vapaaehtoistoiminnan luonteesta. 76 % oli tehnyt kasvokkain tapahtuvaa vapaaehtoistyötä, 5 % netissä ja 19 % molempia. 52 % oli tehnyt säännöllistä vapaaehtoistyötä, 33 % satunnaista ja 15 % molempia. Järjestön tai yhteisön organisoimaa vapaaehtoistyötä oli tehnyt 57 %, organisoimatonta 25 % ja 18 % molempia. (Kansalaisareena 2018)

5 Analyysi

Tehdyn vapaaehtoistyön luvut Yhdysvaltain ja Suomen välillä eivät ole yhteismitallisia. Tilastokeskukset ovat keränneet tietoa vapaaehtoistyöstä eri logiikalla Suomessa ja Yhdysvalloissa. Kategorioista ja kysymyksistä paljastuu myös erilaisia ajattelutapoja maiden välillä.

Yhdysvalloissa järjestövapaaehtoistyötä ja uskonnollista vapaaehtoistyötä tehtiin keskimäärin yhteensä 0,33 tuntia päivässä, mutta tähän lukuun sisältyy vapaaehtoistyön lisäksi myös muun muassa hengellisiin tilaisuuksiin osallistumista, henkilökohtaista rukousta ja äänestämistä ja muita julkishallinnollisia velvollisuuksia. Toisaalta on vaikea sanoa miten erilaista esim. Atuksen mainitsevat kyläkokoukset ovat konkreettisesti, jos niitä verrattaisiin Kansalaisareena asukas-, asuinalue- tai kylätoiminnan alla ilmoitettuun vapaaehtoistyöhön.

Suomessa äänestämiseksi on oma kysymyksensä. Yhdysvalloissa äänestäminen on osa nimeämääni yhteiskunnallisen osallistumisen kategoriaa, johon myös vapaaehtoistyö kuuluu. Samoin hengellisiin tilaisuuksiin osallistumiselle on oma kohtansa. Seurakunnissa ja hengellisissä yhteisöissä tapahtuva vapaaehtoistyö taas on Suomessa osa yleistä vapaaehtoistyön kategoriaa, kun se Yhdysvalloissa oli oma alakategoriansa.

Uskonnollista vapaaehtoistyötä tehtiin Yhdysvalloissa keskimäärin 0,13 tuntia päivässä. Tilastokeskuksen kysymyksissä ei ole omaa kategoriaa tai toimialaa hengellisille yhdistyksille. Kansalaisareenan tutkimuksessa selviää, vapaaehtoistyötä evl. seurakunnissa oli tehty 0,21 tuntia päivässä ja muissa uskonnollisissa yhteisöissä 0,26 tuntia päivässä, yhteensä noin 0,47 tuntia päivässä. Uskallan olettaa, että evl. seurakuntien pienempää lukua selittää osittain se, että kyseessä on Suomen suurin uskonto, jolla on verotusoikeus sekä runsaasti palkattua henkilökuntaa, kun taas muut pienemmät uskonnolliset yhteisöt nojaavat enemmän vapaaehtoistyöhön.

Äkkiä voisi vaikuttaa, että Suomessa tehdään enemmän vapaaehtoistyötä kuin Yhdysvalloissa. Yhdysvaltain luvut kertovat kuitenkin paljonko kaikki kansalaiset tekivät keskimäärin. Suomen luvut taas kertovat paljonko he tekivät, jotka tekivät, ei siis paljonko koko väestö keskimäärin teki. Atuksen osalta ei voida sanoa, kuinka moni yhdysvaltalainen teki vapaaehtoistyötä, mutta Vaon osalta on mahdollista havaita, että suomalaisista noin 28 prosenttia on tehnyt vapaaehtoistyötä viimeisen vuoden aikana. Tällöin uskonnollista vapaaehtoistyötä tehtiin Suomessa noin 0,13 tuntia päivässä, mikä on suurinpiirtein sama kuin Yhdysvalloissa.

Vaossa ei myöskään ole kysytty paljonko vapaaehtoistyötä on yleisesti tehty, mutta yhdistämällä tietoa Kansalaisareenan tutkimuksesta, jossa vapaaehtoistyötä tehneet tekivät noin 0,55 tuntia päivässä, sekä tiedon, että suomalaisista noin 28 % tekee ylipäänsä vapaaehtoistyötä, saadaan vertailukelpoinen luku, jonka mukaan suomalainen tekee keskimäärin 0,15 tuntia päivässä vapaaehtoistyötä. Kansalaisareenan luku, jonka mukaan suomalaisista noin 40 % tekee vapaaehtoistyötä (on tehnyt viimeisen neljän viikon aikana vs. on tehnyt viimeisen 12 kuukauden aikana) antaa luonnollisesti suurempia arvoja. Sen perusteella vapaaehtoistyötä tehtäisiinkin 0,22 tuntia päivässä. Voimme havaita, että molemmat luvut ovat pienemmät kuin Yhdysvalloissa yhteensä tehtävän vapaaehtoistyön määrä. Alla lukuja havainnollistava taulukko.

Vertailutaulukko: Vapaaehtoistyö	Yhdysvallat	Suomi Vaon mukaan	Suomi Kansalaisareenan mukaan	Suomi yhteensä ***	Vao: osallistuu vapaaehtoistyöhön	Kansalaisareena: osallistuu vapaaehtoistyöhön
Uskonnollinen vapaaehtoistyö yhteensä	0,13	0,13	0,19	0,47	28,00 %	40,00 %
Muu uskonnollinen vapaaehtoistyö	*	0,07	0,10	0,26	28,00 %	40,00 %
Evl. vapaaehtoistyö	*	0,06	0,08	0,21	28,00 %	40,00 %
Järjestövapaaehtoistyöt	0,15 **	**	**	**	28,00 %	40,00 %
Kaikki vapaaehtoistyö	0,33	0,15	0,22	0,55	28,00 %	40,00 %
* Jaottelu ei päde Yhdysvalloissa						
** Yhdysvaltain jaottelu ei päde Suomessa						
*** Kansalaisareenan luvut						

Taulukko 3: Vapaaehtoistyö Yhdysvallat vs. Suomi. Lähde: Liite 1, Suomen virallinen tilasto, Kansalaisareen 2018

5.1 Hyvinvointivaltion vaikutus vapaaehtoistyöhön

Juho Saaren (2020 s. 85) mukaan hyvinvointivaltiossa on kyse kollektiivisesta riskienhallinnasta. Käytännössä hyvinvointivaltiossa verovaroilla ja julkisen sektorin keräämillä maksuilla rahoitetaan palveluja, joilla helpotetaan ihmisten elämää ja tarjotaan etuuksia ja tukia eri elämänvaiheissa. Suomessa on laaja hyvinvointivaltio, millä tarkoitan, sitä Suomessa julkinen sektori kannattelee laajasti ihmisiä, joiden kohdalla sosiaaliset riskit ovat realisoituneet. Yhdysvalloissa taas hyvinvointivaltio on suppeampi, julkinen sektori siis kattaa pienemmän osan riskeistä, ja lähipiirin rooli yksilön tukijana on oletettavasti suurempi. Tanskasen ja muiden (2020 s. 15) mukaan suomalainen hyvinvointivaltio on yksi maailman kattavimpia.

Hyvinvointivaltiolle on annettu tehtäviä, jotka ovat olleet perinteisesti perheen ja lähipiirin vastuulla, jolloin hyvinvointivaltion vahvistuessa ihmiset ovat tulleet vähemmän riippuvaisiksi lähipiiristään (Tanskanen ja muut 2020 s. 15–17). Hämäläinen, Tanskanen ja Danielsbacka (2020 B s. 184) kertovat, että Yhdysvalloissa julkisen sektorin pienuuden takia suuri osa vapaaehtoistehtävistä liittyy sosiaali- ja terveysalaan sekä koulutukseen. Juho Saaren (2020 s. 85) mukaan hyvinvointivaltio voi itse asiassa luoda kanavia ihmisten auttamishalulle sekä vahvistaa tuota halua. Koirasen ja muiden (2020) laatimasta selvityksestä käy ilmi, että pelkästään Uudenmaan kunnat avustivat järjestöjen hyvinvointia ja terveyttä edistävää toimintaa 90 miljoonalla eurolla vuonna 2017. Rahan antamisen lisäksi järjestöjen toimintaa tuettiin muun muassa tarjoamalla tiloja edullisemmin tai maksutta järjestöjen käyttöön (Koironen ja muut 2020).

Toisaalta hyvinvointivaltio voi myös syrjäyttää paikallisia auttamismalleja ja heikentää ihmisten motivaatiota omaehtoiseen auttamistyöhön (Juho Saari 2020 s. 86). Tanskanen ja muut (2020 s. 15–17) huomauttavat kuitenkin, että hyvinvointivaltio ei ole tästä huolimatta rapauttanut perheiden sisäisiä auttamissuhteita ja sukulaisia autetaan paljon myös maissa, joissa hyvinvointivaltio huolehtii yksilön perustarpeista. Saaren (2020 s. 104) mukaan ei ole merkkejä siitä, että hyvinvointivaltio Suomessa syrjäyttäisi ihmisiä auttamisesta. Myös Pohjoismaiden ministerineuvos (2020) on katsonut

vapaaehtoistyön olevan Pohjoismaissa vakaalla pohjalla. Tämä huomio antaa ymmärtää, että hyvinvointivaltion suuremman roolin ei pitäisi kuitenkaan aiheuttaa merkittävää eroa auttamisessa. Itse asiassa Hämäläisen ja Tanskasen (2020 A s. 109) mukaan Suomessa ainakin suuret ikäluokat auttavat runsaasti sekä iäkkäitä vanhempiaan, että aikuisia lapsiaan.

Hämäläinen ja Tanskanen (2020 A s. 109) kertovat, että suppeamman hyvinvointivaltion maissa vaikuttaa siltä, että auttajia olisi vähemmän, mutta he tekisivät sitäkin suuremmalla enemmän auttamistyötä. Tässä on huomattava, että Hämäläinen ja Tanskanen puhuvat ns. ”epävirallisesta auttamisesta”, joka vapaaehtoistyön lisäksi sisältää neljänteen sektoriin liittyvää hoivaa tai ns. kotityötä. Atuksessa (BLS 2017) sekä samaan kotitalouteen kuuluvien, että muiden auttaminen on kuitenkin erotettu omiksi kategorioikseen, joten hyvinvointivaltion laajuus tai pienuus ei senkään puolesta selitä eroja Suomen ja Yhdysvaltain välillä.

Vahva hyvinvointivaltio vaikuttaa kuitenkin siten, että Yhdysvalloissa auttaminen ja osallistuminen koetaan vahvemmin moraaliseksi velvollisuudeksi kuin Suomessa, jossa vapaaehtoistyö ja järjestösektori nähdään pikemminkin täydentävänä kuin välttämättömänä (Hämäläinen ja muut 2020 A s. 185).

Sen sijaan voi olla paikallaan kysyä olisiko Yhdysvaltain vauraus, vaikkakin epätasaisesti jakautunut, yksi selittävä tekijä suuremmalle vapaaehtoistyön määrälle? Saaren (2020 s. 101) mukaan vaurastuminen tekee auttamisesta todennäköisempää. Vauraus taas voi kanavoitua auttamiseksi joko vapaaehtoistyönä tai lahjoittamisena. Mitä vauraampi sitä suurempi mahdollisuus suuriin lahjoituksiin. Jos lahjoitukset kanavoituvat kolmannelle sektorille, niin se tarjoaa paremmat resurssit organisoidulle toiminnalle. Resurssit taas mahdollistavat enemmän organisoituja vapaaehtoistehtäviä sekä paremman vapaaehtoisten tavoittamisen sekä rekrytoinnin. Ruuskasen, Selanderin ja Anttilan (2013) mukaan kolmannen sektorin vastaa noin 5 % Suomen palkkatyöpanoksesta. Pohjoismaiden ministerineuvoston vuoden 2020 analyysipaperin mukaan vapaaehtoistyön arvo

Pohjoismaissa olisi noin 3 % luokkaa ja Yhdysvalloissa jopa 5% (Pohjoismaiden ministerineuvosto 2020). Leif Rönnerbergin (1998 s. 17) vanhemmassa teoksessa kerrotaan järjestösektorin olleen 4 % tuolloin markkamääräisestä BKT:stä ja järjestöissä työllistyi vajaa 3% työvoimasta. Yhdysvalloissa taas National Center for Charitable Statistics (NCCS 2020) taas on raportoinut kolmannen sektorin muodostaneen vuonna 2016 n. 5.6 % Yhdysvaltain BKT:stä. Vaikka yhteys vaurauteen ja BKT:hen ei välttämätön, niin näyttäisi ainakin, että Yhdysvalloissa on myös suhteellisesti suurempi kolmas sektori.

Karreinen, Halonen ja Tennilä (2017) ovat tunnistaneeet joukon parannuskohteita suomalaisessa vapaaehtoistyössä. Teoksesta (Karreinen ja muut 2017) saa kuvan suomalaisesta vapaaehtoistyöstä vaikeasti lähestyttävänä ja hiukan sisäänpäin lämpiävänä. Karreinen ja muut (2017 s. 26) kirjoittavat Suomen olevan täynnä yhdistyksiä, joihin on lähes mahdollonta liittyä. Syynä ei kuitenkaan ole tarkoituksellinen eksklusiivisuus vaan pikemminkin huono viestintä, heikot vuorovaikutustaidot ja vähäiset resurssit (Karreinen ja muut 2017 s. 26). Vapaaehtoistyöhön mukaan pääsy samoin kuin vapaaehtoistyöhön mukaan kutsuminen vaatii työtä ja tietoista ponnistelua (Karreinen ja muut 2017 s. 30). Uusia innokkaita tulijoita ei välttämättä muisteta toivottaa tervetulleeksi saati kutsua mukaan uudestaan (Karreinen ja muut 2017 s. 30). Tuppisuus ja turhan puhumisen välttely, jotka ovat stereotyyppisesti suomalaisia piirteitä vaikuttavat ilmenevän myös järjestö- ja vapaaehtoistyössä.

Suomalaisilla on monia syitä osallistua vapaaehtoistyöhön (Karreinen ja muut 2017 s. 34–41). Tärkeimpinä syinä on halu auttaa ja tehdä jotain hyödyllistä (Karreinen ja muut 2017 s. 34). Tämä käy yksiin myös Kansalaisareenan tutkimuksen kanssa, jossa selvisi, että yleisimmät tehtävät olivat auttaminen, talkootyö ja neuvonta (Kansalaisareena 2018). Edellä mainituissa tehtävissä tulee konkreettisesti esille auttaminen sekä hyödyllinen tekeminen. Ihmisillä on kuitenkin omat preferenssinsä ja syynsä käyttää rajallista aikaansa vapaaehtoistyön parissa. Esimerkiksi eri ikävaiheissa korostuu eri syyt osallistua. Nuorilla motiivina on useammin maailman parantaminen ja uuden oppiminen, kun taas ikäihmisillä oman osaamisen hyödyntäminen ja kokemus omasta hyödyllisyydestä ovat

tärkeitä (Karreinen ja muut 2017 s. 34–41). Möttösen ja Niemelän (2005 s. 69–72) tunnistama identiteetin luominen ja identiteettihaasteisiin heijastuu myös vastauksista. Nuorille on tärkeää identifioitua maailman parantajina ja oppia itselle tärkeistä asioista. Ikäihmisille taas on tärkeää työuran jälkeen pystyä hyödyntämään omaa osaamistaan ja kokea työuran jälkeenkin hankittujen taitojen olevan hyödyllisiä ja arvokkaita (Karreinen ja muut 2017 s. 34–41). Pohjoismaisen ministerineuvoston (2020) julkaisun mukaan vapaaehtoistyö Pohjoismaissa ja siten myös Suomessa on erilaista moniin muihin maihin verrattuna, että täällä vapaaehtoistyöntekijöitä ei ohjaa yhtä paljon altruismi ja avun tarve, vaan pikemminkin vapaaehtoistyöstä haetaan mielekästä vapaa-ajan toimintaa.

Karreinen ja muut (2017 s- 37) tunnistivat, että pro bono vapaaehtoistyö on yleistymässä, jolloin vapaaehtoinen onkin nimenomaan ammattilainen, eikä maallikko. Pro bono tai pro bono publico on latinaa ja tarkoittaa sanatarkasti yhteisen hyvän puolesta, mutta on yleiskielinen ilmaisu ammattilaisen tai yrityksen ilmaiseksi tarjoamalle panokselle, esimerkiksi graafikko suunnittelee maksutta yhdistyksen mainokset tai ravintolan ammatti-keittiö varusteineen tarjotaan hyväntekeväisyssystempauksen käyttöön.

Hanifin (2011) ja Haski-Leventhalin (2009) mukaan vapaaehtoistyötä harrastavat korostetusti korkeakoulutetut ja hyvätuloiset. Juho Saaren (2020 s. 101) kertookin yleisen käsityksen olevan, että mitä vauraammaksi ihminen tulee, sitä todennäköisemmin hän auttaa. Yksi mahdollinen syy, miksi hyvätuloiset harrastavat enemmän vapaaehtoistyötä kuin huonotuloisemmat, voi liittyä yksinkertaisesti mahdollisuuksiin, joita tulot tarjoavat. Hyvätuloinen voi käyttää tulojaan erilaisten palveluiden ostamiseen ja todennäköisemmin tulee toimeen yhtä työtä tekemällä, kun taas pienipalkkaisessa työssä yksi työ ei välttämättä riitä, eikä ole samalla tavalla mahdollisuuksia hankkia arkea helpottavia palveluita tai tavaroita.

Aikaisemmin mainitut Kinnusen (1998) ja Rönningin (1998) visiot järjestökentästä ehkä myös toteutuivat. Ruuskanen ja muut (2013) kertovat kolmannen sektorin teettämän palkkatyön nopeasti lisääntyneen 1990 luvun puolivälin jälkeen, kun kunnat alkoivat

ulkoistaa tehtäviä järjestöille ja samanaikaisesti Euroopan Unionin työvoima- ja sosiaali-politiittiset ohjelmat toivat järjestöille uutta rahoitusta sekä palkkatukia.

5.2 Uskonnollisuus ja vapaaehtoistyö

Uskonnollisuus Hämäläinen ja muut (2020 B s. 189) kertovat uskonnollisuuden ennustavan auttamistoimintaa ja uskonnolliset ihmiset osallistuvat niin Suomessa kuin kansainvälisestikin muuta väestöä aktiivisemmin tuntemattomien ihmisten auttamiseen. Uskavaiset saattavat jopa kokea vahvaa velvollisuutta vapaaehtoistyöhön ja auttamiseen (Manninen 2020 s. 80). Tätä selittää moniin uskontoihin liittyvä sisäänrakennettu auttamyö tai käsky auttaa muita ja aktiivinen vapaaehtoistyö voi olla tapa hankkia kasvattaa omaa statusta uskonnollisessa yhteisössä (Hämäläinen ja muut 2020 B s. 189). Auttamisesta kieltäytymisellä taas voi olla negatiivinen mainevaikutus (Hämäläinen ja muut 2020 B s. 189). Hämäläisen ja muiden (Hämäläinen ja muut 2020 B s. 189) mukaan on kuitenkin havaittu, että uskonnolliset ihmiset eivät tee hanakammin lahjoituksia, jos lahjoittaminen on anonyymia ja kohde ”maallinen”.

Kansalaisareenan kyselyn tuloksia havainnollistavasta taulukosta 2 ilmeni, että vapaaehtoistoimintaan käytetystä ajasta yhteensä 9 % oli käytetty uskonnollisissa yhteisöissä, josta 4 % evl. seurakunnissa ja 5 % muissa uskonnollisissa yhteisöissä. Yhdysvalloissa taas puolet ajasta kului uskonnollisen vapaaehtoistyön parissa, joka kuitenkin sisälsi aieminkin mainittua rukoilua ja uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumista, jota Suomessa ei tilastoitaisi vapaaehtoistyöksi. Kun otetaan huomioon, että uskonnollinen vapaaehtoistyö sisältyy Suomessa vapaaehtoistyön tekemiseen, ja huomioidaan Kansalaisareenan kyselyn tulokset uskonnollisen vapaaehtoistyön tekemisestä, niin voidaan olettaa, että Suomessa uskonnollista vapaaehtoistyötä tehdään huomattavasti Yhdysvaltoja vähemmän.

Uskonnollisissa yhteisöissä tehdään monenlaista vapaaehtoistyötä. Yksi näkyvä auttamisen muoto on ruuanjakelut. Jonot ruuan jakeluihin ovat kasvaneet entisestään (Mansikka

18.5.2022). Seurakuntia ja kristillisiä yhteisöä kokoava Kirkkopalvelut.fi myös ylläpitää Ruoka-apu.fi verkkopalvelua, josta löytyy valtakunnalliset ruuanjakelujen ajankohdat ja paikat (Kirkkopalvelut ry 2022) (Ruoka-apu.fi 2022). Hurstin apuna tunnettu Laupeuden työ ry on yksi tunnetuimpia ruuanjakelijoita. Ruoka-apu.fi (2022) sivustolta selviää, että jakelijoina ja jakelupisteinä toimii useita kirkkoja, diakoniatoimistoja ja seurakuntataloja ympäri Suomen. Joukkoon mahtuu myös maallisia toimijoita kuten eri paikkakuntien Punaisen Ristin osastot, työttömien yhdistyksiä ja samalla myös julkisia toimijoita, erityisesti koulujen ruokaloita, jotka jakavat ylijäämäruuan koululounaan jälkeen (Ruoka-apu.fi 2022) (Mansikka 18.5.2022).

Yhdysvalloista löytyy ainakin Feeding America yhdistys sekä yksityisen henkilön ylläpitämä Foodpantries.org, joilta löytyy tietoa ruoka-avusta ns. ruokapankeista, soppakeitto-öistä ja ruokakaapeista. Yhdysvaltain laajuuden takia voin olettaa sivustoja löytyvän vielä lisääkin esimerkiksi osavaltiokohtaisina. Ruoka-apu toimijoina Yhdysvalloissa on niin maallisia kuin uskonnollisiakin tahoja. Soppakeittoöiden historian sanotaan alkaneen Yhdysvalloissa 1929 laman, The Great Depression, iskiessä (Our Father's House Soup Kitchen 2022).

5.3 Vapaaehtoistyön arvostus

Vapaaehtoistyön arvostus vaikuttaa olevan korkeampaa Yhdysvalloissa. Syynä voi olla se, että vapaaehtoistyö on välttämättömämpää suppeammasta hyvinvointivaltiosta johtuen, kun Suomessa vapaaehtoista pidetään ehkä kuten Pohjoismaisen ministerineuvoksen (2020) analyysistä ilmenee, vapaa-ajan viettoa. Mirikka Danielsbackan (2020) ja muiden toimittamassa teoksessa tulee ilmi, että myös moni erilaista auttamista tekevä vähättelee omaa tekemistään ja osallistumistaan. Yhdysvalloissa taas ollaan ylpeämpiä omasta tekemisestä ja vapaaehtoistyö saattaa liittyä lähemmin statukseen yhteisössä ja/tai uraan.

Eskola (2001) kuvaa Yhdysvalloissa yleistä service-learning mallia, jossa vapaaehtoistyö ja muodollinen koulutus liittyvät yhteen. Populaarikulttuurista olemme myös nähneet, että vapaaehtoistyöt ja luottamustehtävät, ns. extra curricular activity, ovat tärkeitä ha-kiessa korkeamman koulutuksen piiriin. Suomessa vapaaehtoistyö ei suoraan edesauta opintoihin pääsyä, joskin välillistä hyötyä alan kokemuksesta voi luonnollisesti olla esi-merkiksi pääsykokeissa. Rovon ja Erikssonin (2001 s. 52) mukaan vapaaehtoistyö voisi kuitenkin olla myös suomalaisille opiskelijoille hyödyllinen tapa laajentaa omaa maail- maansa, jossa katsella ja kyseenalaistaa ajatusmallejaan sekä toimintatapojaan. Vapaa- ehtoistyökokemuksesta hyötyisivät erityisesti sellaiset, jotka muutoin työskentelevät vain alansa ammattilaisten kanssa (Ropo ja Eriksson 2001 s. 52). Mikäli Suomessakin laa- jemmin omaksuttaisiin service-learning malli, niin oletettavasti myös vapaaehtoistyön arvostus kasvaisi.

Americorpsin (Americorps B 2017) julkaisemasta tulospaperista ilmenee, että vapaaeh- toistyön määrä jakautuu epätasaisesti osavaltioiden välillä. Esimerkiksi Utahissa tehtiin eniten vapaaehtoistyötä, siellä 51 % väestöstä tekee vapaaehtoistyötä. Mississippissä taas tehtiin vähiten vapaaehtoistyötä, siellä väestöstä 23,8 % teki vapaaehtoistyötä. Enem- mistössä osavaltioista tehtiin enemmän vapaaehtoistyötä kuin Suomessa, jossa Vaon mukaan 28 % prosenttia väestöstä oli viimeisen vuoden aikana tehnyt vapaaehtoistyötä.

5.4 Luotettavuus

Voitto Helanderin (1998 s. 9-11) mukaan kolmannesta sektorista eri maissa tehdyt ha- vainnot ovat monin osin vertailukelpoisia ja antavat sellaisenaan perustan yleistyksille myös suomalaisen yhteiskunnan osalta. Helander (1998 s. 9-11) kuitenkin huomauttaa, etteivät edes pohjoismaiset hyvinvointiyhteiskunnat ole niin samankaltaisia, että yh- dessä maassa tehdyt havainnot olisivat automaattisesti sovellettavissa naapurimaassa- kin. Helanderin (1998 s. 10) mukaan esimerkiksi suhteellisen pieniltä tuntuvat erot lain- säädännössä ja hallintokäytännöissä voivat muodostaa yllättävän korkean esteen tiedon

siirrolle yhteiskuntien välillä. Havaitsin tämän esteen itsekin tutustuessani Atuksen, Vaon ja Kansalaisareenan aineistoihin.

Tilastoja tulkitessa olen antanut ensisijan Vaon tulokselle, jonka mukaan vuonna 2017 suomalaisista 28 % teki vapaaehtoistyötä, koska 12 prosenttiyksikön hyppy vuoden sisällä vaikuttaa epäuskottavalta, vaikka Kansalaisareenan tutkimukselle onkin ilmoitettu 3 prosenttiyksikön virhemarginaali. Onko vapaaehtoistyö kasvattanut suosiotaan noin paljon vuoden aikana. Pelkän suosionkasvun rinnalla, eroa voisi selittää esimerkiksi otosvalinta. Vaolla oli lähes seitsemän kertaa suurempi otoskoko ja kysymyspatteristo on huomattavasti laajempi, koskien vapaa-ajan viettoa yleensä. Kansalaisareenan tutkimuksen keskittyessä pelkästään vapaaehtoistyöhön. Ehkä useampi vapaaehtoistyötä tekevä innostui vastaamaan vapaaehtoistyötä käsittelevään tutkimukseen, kun taas Tilastokeskuksen kysely tavoitti laajemmin erilaisia ihmisiä. Toisaalta tämä asettaa hiukan kyseenalaiseksi myös muut Kansalaisareenan tulokset.

Kahden eri lähtökohdista tehdyn tutkimuksen yhdisteleminen ei myöskään välttämättä tuota parhaita mahdollisia tuloksia, mutta koin sen välttämättömäksi saadakseni jonkinlaista vertailtavuutta Yhdysvaltain ja Suomen välillä.

Toisaalta on hyvä tässäkin vaiheessa pitää mielessä, että Yhdysvaltain osalta esittämässäni vapaaehtoistoiminnan luvuissa on muutakin kuin vapaaehtoistoimintaa. Suomen osalta voinee ajatella, että Tilastokeskuksen ja Kansalaisareenan luvut kuvaavat tarkemmin varsinaista vapaaehtoistyötä. Tältä osin Atus esimerkiksi poissulkee esimerkiksi naapuriavun vapaaehtoistyöstä, mutta sisällyttää muuta yhteiskunnallisen osallistumisen sateenvarjon alle istuvaa toimintaa, joka Vaossa taas erotellaan vapaaehtoistyöstä. Tämä vaikuttanee lukuja kasvattasti siten, että vapaaehtoistyön määrä Yhdysvalloissa näyttäytyy suurempana. Atuksen yhteiskunnallisen osallistumisen määritelmien taustalta lyötyy sen organisoituneisuus joko julkisen sektorin, uskonnollisen yhteisön tai yhdistyksen ympärille, kun taas Kansalaisareenan vastaajista organisoimatonta vapaaehtoistyötä teki 25 % ja organisoimatonta sekä organisoitua 18 %. Tämä taas

saattaa vaikuttaa lukuihin siten, että Yhdysvaltain vapaaehtoistyön määrä näyttäytyykin pienempänä. Näiden tulkinnasta johtuvien erojen suuruutta on vaikea arvioida. Tutkielman teoria-osuudesta voi kuitenkin havaita, että vapaaehtoistyön määritelmä ja määrittely ei itsessään ole kovin helppoa, joten vastatessaan henkilöt voivat väärin ymmärtää mikä on vapaaehtoistyötä ja mikä on muuta työtä.

Lähteistä on tarpeen sanoa, että niitä on monenlaisia, osa tieteellisiä oppikirjoja tai artikkeleita, osa tietokirjallisuutta, osa taas kansainvälisiä sopimuksia, julistuksia ja virallisia dokumentteja, osan ollessa aikakauslehtijuttuja. Olen pyrkinyt parhaani mukaan taustoittamaan tekstiä asianmukaisesti luotettavilla lähteillä, esimerkiksi uutisjutuilla taustoittanut ja tuonut ilmiötä esiin. Yksittäisten toimijoiden nettisivuihin viitatessani olen pyrkinyt tuomaan esiin konkreettisia ilmiöitä, esimerkiksi ruoka-apua. Karreisen ja muiden teos 10 askelta parempaan vapaaehtoistoimintaan taas on ennen kaikkea ohjekirja vapaaehtoistyön järjestämisestä, mutta mielestäni toi lisäarvoa tutkielmaani määritelmien kautta sekä suomalaista vapaaehtoiskulttuuria kuvaamalla (Karreinen ja muut 2017). Kyseinen teos myös sisältää oman kirjallisuusosion, mutta sitä ei ole esimerkiksi vertaisarvioitu. Yhtenä lähteenä on käytetty myös tutkielman tekijän työsuhteessa tuottamaa käsikirjaa sosiaali- ja terveysalan järjestöjen hyvinvointia ja terveyttä edistävästä toiminnasta Uudellamaalla, joka kuvaa tarkemmin sitä mitä järjestöjen tekemä työ on tai voi olla. Kyseistä käsikirjaa on myös käytetty pääasiassa vapaaehtoistyön kuvaamiseksi.

Tutkielma on myös ylittänyt tieteenalan rajoja esimerkiksi Tanja Kurosen väitöskirja on tehty valtiotieteellisen tiedekunnan sosiaalitieteiden laitokselle (Kuronen 2015), Mirikka Danielsbackan (2020) toimittama kirja suomalaisesta auttamisesta taas on luokiteltu sosiologian teokseksi.

Lähteet ovat verrattain tuoreita enemmistön ollessa 2000-luvulta osan ollessa jopa 2020-luvun korona-ajalta. Muutama teos on 1990-luvulta erityisesti runsaasti viitattamani Helanderin kolmatta sektoria käsittelevä teos. Koska Helander teos käsittelee

ennen kaikkea termin määritelmää ja sektorijaon historiaa, katsoin sen olevan edelleen ajantasaista.

Tästä syystä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä luvuista ei kannata vetää, eikä Suomen osalta laskemieni tarkkoja lukuja itsessään kannata pitää luotettavina. Suuntaa ja suhdetta kuvaanina niitä voidaan uskoakseni pitää luotettavana eli johtopäätös, jonka mukaan Yhdysvalloissa tehdään enemmän vapaaehtoistyötä kuin Suomessa lienee totta. Lisäksi aineistojen pohjalta voidaan sanoa varsin luotettavasti, että Yhdysvalloissa tehdään enemmän uskonnollista vapaaehtoistyötä kuin Suomessa.

5.5 Jatkotutkimusaiheita tai -kysymyksiä

Americorpsin tietopalvelun kautta on saatavilla myös Volunteering and Civic Life in America nimiset datapaketit vuosilta 2015 ja 2019, jotka on koostettu yhteistyössä U.S. Census Bureau'n sekä the Bureau of Labor Statisticsin kanssa ja näiden tilastojen tarkempi tarkastelu voisi tuoda lisäarvoa. Niistä ilmenee muun muassa, että Yhdysvalloissa vapaaehtoistyötuntien määrä per capita on laskenut trendinomaisesti vuodesta 2002 vuoteen 2015 sekä vapaaehtoisten määrä on laskenut vuodesta 2004 vuoteen 2015. Kansalaisareenan (2022 D) tutkimusraportista ilmenee, että vapaaehtoistyötä edeltävän neljän viikon aikana tehneiden määrä on myös Suomessa laskevassa trendissä vuodesta 2015 vuoteen 2021. 2011 Juhani Laasanen (Laasanen 2011) tutkimalla neljää suurta vapaaehtoisjärjestöä pyrki approksimoimaan vapaaehtoistyön tehdyn tunnin arvoa päätyen siihen, että vapaaehtoistuntin arvo on n. 12,44 euroa/tunti. Yhdysvalloissa Americorpsin (Americorps 2018) mukaan vapaaehtoistuntin arvo on ollut n. 23,86 dollaria/tunti. Huomioiden valuuttaeron ja inflaationkin, tuntien arvoissa on ero. Tämän epäsuhtan tarkempi tarkastelu voisi myös taloustieteellisesti kiinnostavaa. Aikaisemmassa työvaiheessa aineistoon kuuluikin myös Yhdysvaltaisen julkisoikeudellisen yhteisön, Americorpsin, teettämät tutkimukset vapaaehtoistyöstä erityisesti *Volunteerin in America 2017*. Ne vaikuttivat kohtalaisen samankaltaisilta ja siten vertailukelpoisilta, mutta hylkäsin Americorpsin *“Volunteering in America 2017”*, koska sitä käsitteleviä tiedotteita ja

uutisia lukuunottamatta en saanut käsiini varsinaista tutkimusta tai sen dataa etsinnästä ja yhteydenotoista huolimatta. Mahdollinen jatkotutkimusaihe olisi Americorpsin tutkimusten tuominen jo tutkielmassa olevan tiedon rinnalle, mikäli jälkimmäinen olisi saatavilla.

Tutkimuskohteeksi voisi ottaa myös vapaaehtoistyön muutoksen ajassa Atuksessa ja Vaossa, joista molemmista löytyy historiallista dataa, vaikka jälkimmäistä ei toistatakaan vuosittain.

Taloustieteellisesti kiinnostava tutkimuskohde olisi myös tarkastella tarkemmin vapaaehtoistyön taloudellista arvoa ja merkitystä. Pintapuolinen tarkastelu Yhdysvaltain tilastojen osalta viittaisi siihen, että Americorpsin luku perustuu myös vaihtoehtoiskustannukseen, jonka henkilö vapaaehtoistyötä tekemällä menettää, kun ei käytä aikaansa palkkatyössä.

Yhdysvalloissa on runsaasti dataa ajankäyttöön, työhön ja vapaaehtoistyöhön liittyen. Yhdysvaltojen hallinto ja sen sisäinen työnjako datan keruun suhteen ei ollut minulle entuudestaan tuttua, eikä myöskään kolmas sektori. Esimerkiksi U. S. Census Bureau, the Bureau of Labor Statistics, the Corporation for National and Community Services sekä Americorpsin roolit, työnjako ja yhteistyön tiiviys jäivät minulle jossain määrin epäselväksi, mutta niihin olisi voinut perehtyä tarkemmin ja hyödyntää useampaa datalähdettä. Kun taas Kansalaisareenan ja Taloustutkimuksen sekä Tilastokeskuksen roolit ja ”työnjako” oli paljon selkeämpää ja helpommin tunnistettavaa. Parempi perehtyminen yhdysvaltalaisiin tiedon tuottajiin sekä tiedonlähteisiin ja niiden luotettavuuteen voisi tuoda uutta dataa, lisäarvoa datan käsittelyyn sekä uudenlaisia näkemyksiä vapaaehtoistyöhön ja sen arvoon liittyviin teemoihin.

Vapaaehtoistyöhön osallistuvia voisi myös tutkia enemmän. Olen siteerannut Hanifia (2011) ja Haski-Leventhalia (2009), joiden mukaan korkeakoulutetut ja hyvätuloiset osallistuvat herkemmin vapaaehtoistyöhön, sekä Juho Saarta (2020 s. 101), jonka mukaan

vauraus tuntuisi korreloivan auttamisen kanssa. Toisaalta Mari Manninen (2020 s. 81) nostaa vertaisarvioimattomassa teoksessaan sekä tutkimuksia, että anekdotaalista todistusaineistoa, jonka mukaan vähätuloiset ovat suopeimpia kerjäläisiä kohtaa ja vetää johtopäätöksen, että auttaessaan ihminen kohtaa itseään muistuttavan ihmisen. Jälkimmäistä johtopäätöstä myös Hanifi (2011) tukee tosin siten, että korkeakoulutetut ja ylempien toimihenkilöiden kotitaloudet ovat useammin myös korkeakoulutettujen ja hyvätuoloisten autettavina. Manninen (2020 s. 82) kertoo lisäksi, että esimerkiksi syöpäjärjestöjen suurlahjoittajista valtaosa on kokenut syövän henkilökohtaisesti tai lähipiirissään. Varsinaista ristiriitaa ei siis välttämättä, mutta aiheeseen olisi kiehtova perehtyä enemmän. Itsekin vapaaehtoistyössä olen törmännyt mm. väitteeseen, että köyhä antaa vähemmänkin ja anekdootteihin, joiden mukaan köyhät olisivat hanakampia auttajia.

Möttönen ja Niemelä (2005 s. 62) väittävät, että Suomessa tehtiin kaksituhatta luvun alkupuolella enemmän vapaaehtoistyötä kuin Yhdysvalloissa tai Kanadassa. Tämä voisi olla myös jatkotutkimuksen paikka perehtyä mihin tilastoihin ja lukuihin Möttönen ja Niemelä perustivat tietonsa sekä tarkastella mistä syystä mahdollinen muutos 20 vuodessa johtuu. Onko vapaaehtoistyön määrä Suomessa laskenut vai Yhdysvalloissa nousnut? Julkiset palvelut eivät elämäkokemukseni perusteella Suomessa ole kahdessakymmenessä vuodessa merkittävästi laskeneet tai nousseet. Yhdysvaltain osalta tulee mieleen, olisiko siellä esimerkiksi sub-prime kriisin myötä kasvanut tarve ja sitten myös tarjonta vapaaehtoiselle auttamiselle?

Toisaalta voisi ottaa tarkasteluun jonkin toisen valtion ja sen tilastoviranomaisen tuottaman datan vapaaehtoistyöstä ja etsiä löytyisikö Suomelle tai Yhdysvalloille ja niiden tilastoinnille sopivaa verrokkia, jostain kolmannelta valtiosta.

Työn, vapaaehtoistyön ja auttamisen termistön määrittelyyn voisi olla hyödyllistä perehtyä tarkemmin. Esimerkiksi vapaaehtoistyön määritelmään kuuluu palkattomuus, mutta siitä voidaan maksaa palkkaa. Mirrka Danielsbackan toimittamassa teoksessa ansiokkaasti käsitellään auttamista tai ”epävirallista apua”, joka käsittää sisältää tekemistä, joita

kutsutaan teoksessa myös muun muassa hyväntekeväisyydeksi, rahan antamiseksi, kotitaloustyötä, käytännön apua yms. Danielsbackan toimittamassa teoksessa auttaminen on siis paljon enemmän kuin vapaaehtoistyö. Vertailu Yhdysvaltain ja Suomen tilastokeskusten datan perusteella näyttää, että vapaaehtoistyötä ajatellaan ja jäsennetään näissä maissa eri tavoin.

Toisaalta mikroekonomisesti voisi olla antoisaa tarkastella ja tutkia tarkemmin ihmisten motiiveja ja palkkioita vapaaehtoistyöhön liittyy ja miten hyvin vapaaehtoistyö tyydyttää ihmisten tarpeet.

Tässä tutkielmassa on käsitelty aikaa ennen koronaa. Korona muutti vapaaehtoistyötä niin Yhdysvalloissa kuin Suomessakin. Kansalaisareenan selvityksestä (2018) ilmenee, että vielä 2018 koronaa 76 % vapaaehtoistyöstä oli kasvokkain tapahtuvaa tekemistä, 19 % etäyhteyksin ja kasvokkain sekä 5 % tapahtui pelkästään etäyhteyksillä. Kansalaisareenan tuore tutkimusraportti Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa 2021 (Kansalaisareena 2021) tuo ilmi miten vapaaehtoistyö muuttui, siten että vapaaehtoistyöstä tapahtui pelkästään etäyhteyksin 24 %, kasvokkain ja etäyhteyksin 21 % sekä pelkästään kasvotusten 54 %. Samasta tutkimuksesta selviää, että vapaaehtoistyön määrä tippui 12,90 tuntiin ja suosituimmaksi vapaaehtoistyön muodoksi nousi pelastuspalvelut, jota oli tehnyt 27,68 %, kun taas vuonna 2018 vain 7,05 % (Kansalaisareena 2018) (Kansalaisareena 2021). Vapaaehtoistyötä tehneiden määrä laski ollen vuonna 2021 35 %, kun 2018 se oli vielä 40 % (Kansalaisareena 2018) (Kansalaisareena 2021).

Atuksen osalta vuoden 2020 dataa ei ole julkaistu aiempien vuosien tapaan, koska Covid-19 tilanteen takia datankeruussa oli kahden kuukauden tauko, eivätkä tilastot ole verrannollisia aikaisempiin vuosiin (BLS 2021 A). Tuloksista on kuitenkin olemassa 2019 toukokuu-joulukuu ja 2020 toukokuu-joulukuu vertailu (BLS 2021 B). Niistä (BLS 2021 B) ilmenee, että vuodesta 2017 yhteiskunnalliseen osallistumiseen käytettävä päivittäinen on laskenut 0,18 tuntiin päivässä, josta 0,09 uskonnollista vapaaehtoistyötä ja 0,08 järjestövapaaehtoistyötä. Aikaisempiin vuosiin verrattuna tilastoista aktiviteetteihin kulunut

matka-aika on erotettu omaksi kategoriakseen, kun vielä 2017 tilastojen osalta aktiviteettiin käytetty aika lisäsi myös siihen liittyneet matka-ajat.

Tulevat vuodet näyttävät mullistiko korona-aika vapaaehtoistyön lopullisesti vai palautuuko vapaaehtoistyö kasvokkain tapahtuvaksi tekemiseksi. Toisaalta esimerkiksi Manninen (2020 s. 12–21) ja Sarmaja (2020 s. 60–63) kertovat havainnosta, jonka mukaan suuret kriisit aiheuttavat hyväntekeväisyyden ja vapaaehtoisuuden puuskan, joka kuitenkin aikaa myöten laantuu.

6 Johtopäätökset

Keskeinen havaintoni aineistoja vertaamalla on, että Yhdysvalloissa tehdään enemmän vapaaehtoistyötä kuin Suomessa. Lisäksi Yhdysvalloissa isompi osa vapaaehtoistyöstä tapahtuu uskonnollisissa yhteisöissä kuin Suomessa. Odotin tämänsuuntaista tulosta, mutta olin silti yllättynyt, että aineistojen perusteella Yhdysvalloissa tehtäisiin noin kaksinkertainen määrä vapaaehtoistyötä Suomeen verrattuna. Mutkia hiukan oikoen voisi väittää, että uskonnollinen vapaaehtoistyö itseasiassa selittää Yhdysvalloissa tehtävän vapaaehtoistyön kaksinkertaisen määrän. En kuitenkaan itse usko, että tämä on täysin totta johtuen erilaisista mittaus- ja kategorisointitavoista.

On ilmeistä, että Suomen ja Yhdysvaltojen tilastokeskusten vapaaehtoistyöstä keräämä tieto ei ole vertailukelpoista ilman valistuneita oletuksia, joilla pyrkii muokkaamaan niitä yhteismitallisiksi. Vaikka molempien tilastokeskusten taustalla voisi olettaa vaikuttavan YK:n ohjaus vapaaehtoistyön mittaamiseen, niin ainakaan tilastointi ei tapahdu Suomen ja Yhdysvaltojen välillä yhteismitallisesti. Tilastoja tulkitessa olen antanut ensisijan tilastokeskuksen tulokselle, jonka mukaan vuonna 2017 suomalaisista 28 % teki vapaaehtoistyötä, mutta laskelmissa olen tarkastellut myös Kansalaisareenan tulosta, jonka mukaan vuonna 2018 suomalaisista 40 % teki vapaaehtoistyötä.

Näistä voi kuitenkin havaita, että tällainen tiedon yhdisteleminen tuottaa mielenkiintoisia tuloksia ja havaintoja. Tämän mukaan Suomessa tehtäisiin keskimäärin 9 minuuttia tai 0,15 tuntia päivässä vapaaehtoistyötä ja he, jotka tekevät uskonnollista vapaaehtoistyötä tekevät sitä noin 8 minuuttia tai 0,13 tuntia päivässä. Vapaaehtoistyö uskonnollisissa yhteisöissä on ehkä virheellistä yhdistää. Ehkä sama henkilö ei tee vapaaehtoistyötä islamilaisessa seurakunnassa ja evl. seurakunnassa, vaan todennäköisemmin valitsee jommankumman oman uskonnollisen suuntautumisensa mukaan. Lisäksi hän voi tehdä vapaaehtoistyötä suositussa lapset ja nuoret kategoriassa tai liikunnan ja urheilun kategoriassa tai sitten näissä ja muissa uskontoa suositummissa kategorioissa tehtävän tehdään sen verran paljon, että se riittää nostamaan vapaaehtoistyönä keskimäärin

tehtävän työn määrää noin 4 minuutista noin kahdeksaan minuuttiin tai 0,07 ja 0,06 tunnista 0,15 tuntiin.

Yhdistämällä Vaon ja Kansalaisareenan selvityksiä näyttää kuitenkin siltä, että suomalainen tekee vapaaehtoistyötä noin puolet (0,15/0,33) tai noin kaksi kolmasosaa (0,22/0,33) siitä mitä yhdysvaltalainen. Uskon tämän olevan luotettava tulos, siitä huolimatta, että Yhdysvaltain tilastot sisälsivät vapaaehtoistyön kategoriassa myös muuta toimintaa kuin varsinaista vapaaehtoistyötä. Yhdysvalloissa isompi osa vapaaehtoistyöstä näyttää olevan uskonnollista vapaaehtoistyötä, tarkastelemalla evl. seurakunnissa ja muissa seurakunnissa tapahtuvaa vapaaehtoistyötä voidaan havaita, että sekin vastaa noin puolta Yhdysvaltain uskonnollisesta vapaaehtoistyöstä eli sitä ei välttämättä ole suhteellisesti enemmän vapaaehtoistyötä kuin Suomessa. Oletan, että uskonnollisten yhteisöjen ja niissä tapahtuvan toiminnan määrä Yhdysvalloissa on suhteellisesti suurempaa kuin Suomessa kulttuurisista ja yhteiskunnallisista syistä.

Aineistojen pohjalta voin tulkita, että Yhdysvalloissa vapaaehtoistyön ymmärrys lähestyy ja sekoittuu kansalaisyhteiskunnan käsitteen kanssa, koska vapaaehtoistyön käsitteen alle lasketaan civic duties, yhteiskunnalliset velvollisuudet. Suomessa taas vapaaehtoistyö on rajautuneempi vain vapaaehtoistyöhön ja muun muassa äänestämiseksi on oma osionsa, jota ei sekoiteta vapaaehtoistyöhön.

Yhdysvalloissa julkinen sektori tuottaa vähemmän palveluita ja turvaa ihmisille kuin Suomessa, mikä myös osaltaan selittää Yhdysvaltain suurempaa osuutta. Erilaiset järjestöt ja seurakunnat tuottavat tällaisia hyvinvointipalveluita, jotka Suomessa ovat julkisen sektorin tuottamia, ja palvelut ovat Yhdysvalloissa suuremmalta osin vapaaehtoisten tuottamia. Kansalaisareenan mukaan suomalaisten suosituimmat vapaaehtoistyön muodot auttaminen, talkootyö ja neuvonta voidaan tulkita hyvinvointipalveluiksi, joista Suomessa julkinen sektori huolehtii Yhdysvaltoja laajemmin, mutta joita Suomessakin tästä huolimatta tehdään vapaaehtoisvoimin. Esimerkiksi ruoka-avun piirissä työskentelee molemmissa maissa lukuisia organisaatioita, jotka nojautuvat vapaaehtoisten

työpanokseen. Varovaisesti voisi esittää, Suomessa ja Yhdysvalloissa tehdään verrattain samankaltaista vapaaehtoistyötä, mutta Yhdysvalloissa vain enemmän.

Lähteet

Americorps A. 2017. *Volunteering in America 2017*. Noudettu 17.3.2021 osoitteesta: <https://www.nationalservice.gov/serve/via>

Americorps B. 2017. *Volunteering in America: States*. Noudettu 30.5.2021 osoitteesta: https://americorps.gov/sites/default/files/document/Volunteering_in_America_States_508.pdf

Atus. 2017. USA 2017. Noudettu 29.5.2022 osoitteesta: <https://www.atus-data.org/atus/us2017.shtml>

BLS, United States Bureau of Labor Statistics. 2017. *American Time Use Survey 2017 Coding Rules Manual*. Noudettu 29.5.2022 osoitteesta: <https://www.bls.gov/tus/tu2017coderrules.pdf>

BLS, United States Bureau of Labor Statistics. 2019. *American Time Use Survey 2019 Results*. Noudettu 24.3.2021 osoitteesta: <https://www.bls.gov/news.release/pdf/atus.pdf>

BLS, United States Bureau of Labor Statistics. 2021 A. Impact of the coronavirus (COVID-19) pandemic on the American Time Use Survey for 2020. Noudettu 29.5.2022 osoitteesta: <https://www.bls.gov/tus/covid19.htm>

BLS, United States Bureau of Labor Statistics. 2021 B. Impact of the coronavirus (COVID-19) pandemic on the American Time Use Survey for 2020. Noudettu 29.5.2022 osoitteesta: <https://www.bls.gov/news.release/pdf/atus.pdf>

BLS, United States Bureau of Labor Statistics. 2021 C. *American Time Use Survey User's Guide*. Noudettu 29.5.2022 osoitteesta <https://www.bls.gov/tus/atususersguide.pdf>

Demokraatti.fi (21.3.2017). *Suomi on yhä yhdistysten luvattu maa: tänä vuonna rekisteröity jo 521 uutta*. Noudettu 3.3.2021 osoitteesta <https://demokraatti.fi/suomi-on-yhdistysten-luvattu-maa-tana-vuonna-rekisteroity-jo-521-uutta/>

Eisler, Riane. 2007. *The Real Wealth of Nations: Creating a Caring Economics*. Berrett-Koehler Publishers

Eskola, Antti, Kurki, Leena. 2001. *Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena*. Vastapaino

Feeding America. 2022. *Why should you support Feeding America?* Noudettu 30.5.2022 osoitteesta: <https://www.feedingamerica.org/about-us/why-feeding-america>

Finto. Suomalainen asiasanasto- ja ontologiapalvelu (2022 A). Metatietosanasto – Järjestö. Noudettu 30.5.2022: <https://finto.fi/mts/fi/page/m401>

Finto. Suomalainen asiasanasto- ja ontologiapalvelu (2022 B). Metatietosanasto – yhdistys (julkisoikeudellinen). Noudettu 30.5.2022: <https://finto.fi/mts/fi/page/m4657>

Finto. Suomalainen asiasanasto- ja ontologiapalvelu (2022 C). Metatietosanasto – yhdistys (rekisteröity). Noudettu 30.5.2022: <https://finto.fi/mts/fi/page/m594>

Finto. Suomalainen asiasanasto- ja ontologiapalvelu (2022 D). Yleinen suomalainen ontologia – Järjestö. Noudettu 30.5.2022: <https://finto.fi/yso/fi/page/p1393>

Foodpantry.org. 2022. *FoodPantries.org*. Noudettu 30.5.2022 osoitteesta: <https://www.foodpantries.org/ar/about>

Gillespie, Andrew. 2011. *Foundations of Economics*. Oxford University Press.

Hanifi, Riitta (2011). Suomalaiset tekevät melko paljon vapaaehtoistyötä. Tilastokeskus. Noudettu 10.9.2021 osoitteesta: https://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-09-26_002.html

Haski-Leventhal, Debbie (2009). Addressing Social Disadvantage Through Volunteering. The Centre for Social Impact. Noudettu 5.9.2021 osoitteesta: https://www.academia.edu/244864/Addressing_Social_Disadvantage_Through_Volunteering

Helander, Voitto. 1998. Kolmas sektori. Gummerus Kirjapaino Oy.

Huikari, Emma. 2017. *Syventäviä näkökulmia – Vapaaehtoistoiminnan organisointi Maailma Kylässä -festivaaleilla*. 10 askelta parempaan vapaaehtoistoimintaan. Hämeen Kirjapaino Oy.

Hämäläinen (A), Hans, Tanskanen, Antti. 2020. *Vanhemmat ja lapset*. Teoksessa Suomalainen auttaminen Tukiverkostot suurten ikäluokkien ja heidän lastensa elämässä s. 107–119. Gaudeamus.

Hämäläinen (B), Hans, Tanskanen, Antti, Mirkka, Daniesbacka. 2020. *Vapaaehtoistyö ja hyväntekeväisyys*. Teoksessa Suomalainen auttaminen Tukiverkostot suurten ikäluokkien ja heidän lastensa elämässä s. 182–195. Gaudeamus.

ILO (2011). *Manual on the Measurement of Volunteer Work*. Noudettu 3.3.2021 osoitteesta https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_162119.pdf

Kansalaisareena. 2022 A. *Tarina*. Noudettu 8.6.2022 osoitteesta: <https://kansalaisareena.fi/tietoa-meista/tarina/>

Kansalaisareena. 2022 B. *Vapaaehtoistoiminta*. Noudettu 8.6.2021 osoitteesta: <https://kansalaisareena.fi/aloittavan-vapaaehtoistoiminnan-koordinaattorin-opas/mita-on-vapaaehtoistoiminta/>

Kansalaisareena. Kansalaisareena 2022 C. *Vapaaehtoistyö Suomessa 2018*. Noudettu 13.6.2022 osoitteesta https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2018/05/Vapaaehtoistyö_tutkimusraportti-2018.pdf

Kansalaisareena. Kansalaisareena 2022 D. *Vapaaehtoistyö Suomessa 2021*. Noudettu 13.6.2022 osoitteesta https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2021/05/Vapaaehtoistyö_tutkimusraportti_2021.pdf

Karhia, Maikki. 2009. ISLANNIN TALOUDEN TAANTUMINEN JA ISLANTILAISTEN SIOJITTAJIIEN KANSAINVÄLISTYMISET SUOMESSA 2006–2008 Muutokset esimerkkiyrityksissä suomalaisen median silmin [opinnäytetyö, KESKI-POHJANMAAN AMMATTIKORKEAKOULU]. Theseus. Noudettu 10.1.2022 osoitteesta: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/5730/maikki.karhia.pdf>

Karreinen, Lari, Halonen, Maria, Tennilä, Meri. 2017. 10 askelta parempaan vapaaehtoistoimintaan. Hämeen Kirjapaino Oy.

Kinnunen, Petri. 1998. *Kolmannen sektorin mahdollisuus*. Teoksessa Näkymätön Kolmas sektori s. 5–9. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry

Kirkkopalvelut ry. 2022. Kirkkopalvelut – yhteisen hyvän rakentaja kirkon, yhteiskunnan ja ihmisten välillä. Noudettu 30.5.2022 osoitteesta: <https://www.kirkkopalvelut.fi/me/>

Klami, Hannu. 2001. Palkaton työ – Oikeuden ja etiikan rajamailla. Teoksesta *Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena* s. 55–66. Vastapaino

KHO 1991 B 557. Korkeimman hallinto-oikeuden päätös. Noudettu 8.6.2022 osoitteesta: [https://www.edilex.fi/kho/vuosikirjat/199102153?offset=21601&perpage=50&sort=relevance&years\[\]=1990-1999&searchSrc=1&advancedSearchKey=283225](https://www.edilex.fi/kho/vuosikirjat/199102153?offset=21601&perpage=50&sort=relevance&years[]=1990-1999&searchSrc=1&advancedSearchKey=283225)

Koiranen, Jussi, Oittinen, Paula, Tasala, Lea, Törrönen, Soile, Pirhonen, Jaana (2020). Sosiaali- ja terveysjärjestöjen hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta Uudellamaalla. Uudenmaan sosiaali- ja terveysjärjestöjen kumppanuusverkosto Kumaja (2020). Noudettu 8.6.2022 osoitteesta: https://kumaja.fi/wp-content/uploads/2020/09/sote-jarjestojen-terveytta-ja-hyvinvointia-edistava-toiminta-uudellamaalla_kumaja_2020.pdf

Kuronen, Tanja. 2015. Hoivapommin purkajat. Gaudeamus Helsinki University Press.

Laasanen, Juhani. 2011. *Raportteja 70 Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset*. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Noudettu 8.6.2022 osoitteesta <http://hdl.handle.net/10138/225281>

Leponiemi, Tero. 2017, 21. helmikuuta. *Suomi, tuhansien yhdistysten maa*. Kauppalehti.fi. Noudettu 8.6.2022 osoitteesta: <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/suomi-tuhansien-yhdistysten-maa/7cf27e74-c682-317f-8d52-80b035438975>

Lindholm, Timo, Kettunen, Juhani. 2009. *Kansantalous*. Edita Publishing Oy.

Lindholm, Timo, Arola, Pauli, Jalonen, Kimmo, Kauppinen, Sirkka. 2010. *Kansalainen ja talous*. Edita Publishing.

Lindholm, Timo, Kettunen, Juhani. 2016. *Globaali kansantalous*. Edita Publishing Oy.

Manninen, Mari. 2020. *Hyvät aiheet – Miksi autamme ja mitä siitä seuraa*. Atena

Mansikka, Heli. 2022. *Jonot ruoka-apuun ovat kasvaneet jopa pidemmiksi kuin synkimpinä korona-aikoina – huolta herättää nyt myös avustuskassien keveys*. YLE. Noudettu 30.5.2022 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-12449191>

Mirkka, Danielsbacka, Hämäläinen, Hans, Tanskanen, Antti. 2020. *Suomalainen auttaminen: Tukiverkostot suurten ikäluokkien ja heidän lastensa elämässä*. Gaudeamus.

Möttönen, Sakari, Niemelä, Jorma. 2005. *Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot*. PS-kustannus.

National Center for Charitable Statistics. 2020. *The Nonprofit sector in Brief*. Noudettu 29.5.2022 osoitteesta <https://nccs.urban.org/publication/nonprofit-sector-brief-2019#the-nonprofit-sector-in-brief-2019>

Our Father's House Soup Kitchen. 2022. *History of Soup Kitchens*. Noudettu 29.5.2022 osoitteesta: <https://ofhsoupkitchen.org/history-soup-kitchen>

Pirjo, Vuokko. 2009. *Nonprofit-organisaatioiden markkinointi*. WSOYpro Oy

Pohjoismaiden ministerineuvosto. 2020. *VAPAAEHTOISTYÖ POHJOISMAISSA –UUDEN AJAN YHTEENKUULUVUUTTA*. ANALYYSI NRO 01/2020. Pohjoismaiden ministerineuvosto. Noudettu 8.6.2022 osoitteesta: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1444634/FULLTEXT01.pdf>

Saari, Juho. 2020. *Auttaminen hyvinvointivaltiossa*. Teoksessa *Suomalainen auttaminen Tukiverkostot suurten ikäluokkien ja heidän lastensa elämässä* s. 85–104. Gaudeamus.

Sarmaja, Heikki. 2020. *Vastavuoroinen auttaminen*. Teoksessa *Suomalainen auttaminen Tukiverkostot suurten ikäluokkien ja heidän lastensa elämässä* s. 60–84. Gaudeamus.

Sauri, Pekka. 2017. *Syventäviä näkökulmia – Vapaaehtoisen uupumus*. Teoksessa 10 askelta parempaan vapaaehtoistoimintaan s. 144–120. Hämeen Kirjapaino Oy.

Syrjänen, Kaisli. 2017. *Syventäviä näkökulmia – Vapaaehtoisten työnohjauksesta apua toimijoiden tukemiseen ja innostamiseen*. Teoksessa 10 askelta parempaan vapaaehtoistoimintaan s. 121–128. Hämeen Kirjapaino Oy.

Tilastokeskus. 2022 A. *Vapaa-ajan osallistuminen / Taulukot / Tietokantataulukot*. Noudettu 30.5.2022 osoitteesta: Saantitapa: <https://www.stat.fi/til/vpa/tau.html>

Tilastokeskus. 2022 B. Tilaston nimi muuttunut. Noudettu 30.5.2022 osoitteesta: Saantitapa: http://www.stat.fi/til/vpa/vpa_2018-01-04_uut_001.html

Tilastokeskus. 2022. StatFin – Vapaa-ajan osallistuminen [verkojulkaisu]. Noudettu 30.5.2022 osoitteesta: https://pxweb2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vpa/?tablelist=true

Ropo, Arja, Eriksson, Päivi. *Hyvinvointipalvelut, liiketoiminta ja vapaaehtoistyö*. Teoksessa Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena s. 41–53. Vastapaino

Ruoka-apu.fi. 2022. *Ruoka-apu.fi*. Noudettu 30.5.2022 osoitteesta: Ruoka-apu.fi

Ruuskanen, Petri, Selander, Kristiina, Anttila, Timo. 2013. *Palkkatyössä kolmannella sektorilla*. Työ ja yrittäjyys 20/2013. Sarjassa Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Edita Publishing Oy

Rönning, Leif. 1998. *Hyvinvointi ja kolmas sektori*. Teoksessa Näkymätön kolmas sektori s. 10–22.

Tanskanen, Antti, Hämäläinen, Hans, Danielsbacka, Mirikka. 2020. *Johdanto: Auttaminen ja vuorovaikutus sukupolvien ketjussa*. Teoksessa Suomalainen auttaminen Tukiverkostot suurten ikäluokkien ja heidän lastensa elämässä s. 15-27. Gaudeamus

TE-palvelut. Vapaaehtois- ja talkootyö. Noudettu 10.1.2022 osoitteesta: <https://www.te-palvelut.fi/tyonhakijalle/jos-jaat-tyottomaksi/tyottomyysturva/vapaaehtoistyö-talkootyö>

Teräs, Arto. 2017. *Syventäviä näkökulmia – Avoimen lähdekoodin vapaaehtoisprojektien organisointi*. Teoksessa 10 askelta parempaan vapaaehtoistoimintaan s. 139–141. Hämeen Kirjapaino Oy.

The Corporation for National and Community Service. *The Corporation for National and Community Service (CNCS)*. Noudettu 24.3.2021 osoitteesta <https://www.grants.gov/learn-grants/grant-making-agencies/corporation-for-national-community-service.html>

Ulkoministeriö. *WHAT DO PEOPLE IN FINLAND DO IN THEIR FREE TIME?* Noudettu 3.3.2021 osoitteesta <https://finland.fi/facts-stats-and-info/what-do-people-in-finland-do-in-their-free-time/>

UN Volunteers (2018). *2018 State of the World's Volunteerism Report - The thread that binds Volunteerism and community resilience*. Noudettu 3.3.2021 osoitteesta http://unswvr2018.org/files/51692_UNV_SWVR_2018_WEB.pdf

Verohallinto VH/6383/00.01.00/2019. 31.12.2019. Yleishyödyllisten yhteisöjen ja julkisyhteisöjen vapaaehtoistoiminnan ennakkoperintäkysymykset. Noudettu 8.6.2022 osoitteesta: <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48059/yleishy%C3%B6dyllisten-yhteis%C3%B6jen-ja-julkisyhteis%C3%B6jen-vapaaehtoistoiminnan-ennakkoperint%C3%A4kysymykset3/>

Yhdistyneet Kansakunnat. A/RES/56/38. *Recommendations on support for volunteering.*

Yhdistyneet Kansakunnat. A/RES/55/57. *International Year of Volunteers.*

Yhdistyneet Kansakunnat, 2009. System of National Accounts 2008. Noudettu netistä
5.7.2021 <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf>

Liitteet

Liite 1. Bureau of Labor Statistics Data ATUS 2017

21.5.2022 23:57

Bureau of Labor Statistics Data

Year	Period	Estimate	Standard Error
2017	Annual	9.3	0.30

Series Id: TUU20101AA01006854
 Not seasonally adjusted
Series Title: Avg hrs per day for participants - Religious and spiritual activities
Type of estimate: Average hours per day for participants in an activity
Activity: Religious and spiritual activities
Type of Days: All days
Age Group: 15 years and over

Download: [xls](#)

Year	Period	Estimate	Standard Error
2017	Annual	1.44	0.043

Series Id: TUU10101AA01015349
 Not seasonally adjusted
Series Title: Avg hrs per day - Volunteering (organizational and civic activities)
Type of estimate: Average hours per day
Activity: Volunteering (organizational and civic activities)
Type of Days: All days
Age Group: 15 years and over

Download: [xls](#)

Year	Period	Estimate	Standard Error
2017	Annual	0.15	0.011

Series Id: TUU30105AA01015349
 Not seasonally adjusted
Series Title: Percent participating on an avg day - Volunteering (organizational and civic activities)
Type of estimate: Percent of population engaged in activity on an average day
Activity: Volunteering (organizational and civic activities)
Type of Days: All days
Age Group: 15 years and over

Download: [xls](#)

Year	Period	Estimate	Standard Error
2017	Annual	6.1	0.31

Series Id: TUU20101AA01015349
 Not seasonally adjusted
Series Title: Avg hrs per day for participants - Volunteering (organizational and civic activities)
Type of estimate: Average hours per day for participants in an activity
Activity: Volunteering (organizational and civic activities)
Type of Days: All days
Age Group: 15 years and over

Download: [xls](#)

Year	Period	Estimate	Standard Error
2017	Annual	2.53	0.109

U.S. BUREAU OF LABOR STATISTICS Postal Square Building 2 Massachusetts Avenue NE Washington, DC 20212-0001

Telephone: 1-202-691-5200 Telecommunications Relay Service: 7-1-1 www.bls.gov [Contact Us](#)